PAUKŠČIAI

norintiems stebėti ir pažinti

LOD

56
(2022/4)

ISSN 2029-2503

Balinė pelėda (Asio flammeus). Bložiai, Šilutės r., 2022-10-14
© Ugnė Kuzminskaitė

Lietuvos ornitologų draugijos leidinys apie paukščius, jų apsaugą, stebėjimus.
Leidžiamas nuo 2009 m. kartą per tris mėnesius.

Vyr. redaktorius
Vytautas JUSYS
Tel. 8 638 90 619
vrventragis@gmail.com

Redakcijos kolegija
Arūnas ČERKAUSKAS
Saulius KARALIUS
Mindaugas KIRSTUKAS
Julius MORKŪNAS
Darius NORKŪNAS
Ričardas PATAPAVIČIUS
Gediminas PETKUS
Liutauras RAUDONIKIS
Laimonas ŠNIAUKŠTA

Lietuvių kalbos redaktorė
Erika MERKYTĖ-ŠVARCIENĖ

Anglų kalbos redaktorius
Jos STRATFORD

Tiražas 800 egz.

PAUKŠČIAI / *BIRDS*
The magazine of the Lithuanian Ornithological Society, about birds, bird observations and bird conservation. Published quarterly since 2009.

Editor in chief
Vytautas JUSYS

Žurnalas „Paukščiai“ siunčiamas visiems LOD nariams, jį galima užsiprenumeruoti visuose Lietuvos pašto skyriuose. Indeksas 5114.

Lietuvos ornitologų draugija (LOD) – tai nevyriausybinė organizacija, kuri rūpinasi Lietuvoje aptinkamų laukinių paukščių ir jų gyvenamosios aplinkos apsauga. Siekdama šio tikslo, draugija vienija gamtai ir paukščiams neabejingus Lietuvos žmones, rūpinasi ekologiniu visuomenės švietimu, paukščių populiacijų tyrimu ir monitoringu bei visuomeniškai kontroliuoja aplinkos ir biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojančių įstatymų leidimą ir vykdymą. Nuo 1994 m. draugija yra tarptautinės paukščių apsaugos organizacijos „BirdLife International“ asocijuota narė. Norėdami tapti LOD nariu ar tiesiog prisijungti prie paukščių apsauga besirūpinančių bendraminčių, kreipkitės į LOD sekretoriatą adresu:

Lietuvos ornitologų draugija, Naugarduko g. 47-3, LT-03208 Vilnius.
Tel. / faks. (8 5) 213 04 98, el. p. lod@birdlife.lt; www.birdlife.lt.

LOD ŽINIOS / *LOD News*

3 **G. Petkus.** Išlydėjome paukščius
End of the Season, Farewell to the Birds

7 **G. Petkus.** Paukščių stebėtojai varžėsi paukščių ralyje „Kuršių marios 2022“
Bird Rally Competition “Curonian Lagoon 2022”

PAUKŠČIŲ TYRIMAI / *Bird Research*

11 **R. Patapavičius, V. Eigirdas.** Apie upines žuvėdras pagal jų žiedavimo duomenis
Common Terns, Ringing Data Knowledge

21 **V. Biveinytė, R.Morkūnė.** Jūros paukščių plunksnos naudojamos lyginant Baltijos jūros ir Arkties regionų taršą
Using seabird feathers to compare pollution in the Baltic Sea and Arctic regions

NAUJOS PAUKŠČIŲ RŪŠYS LIETUVOJE / *New Bird Species for Lithuania*

24 **V. Laukžemienė.** Dykuminis kūltupys – nauja paukščių rūšis Lietuvai
Desert Wheatear - a new species for Lithuania

ORNITOFAUNISTINIAI STEBĖJIMAI / *Bird Observations*

26 **S. Karalius.** Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2022 m. rudenį
Bird observations in Lithuania, Autumn 2022

34 **V. Jusys.** Naujos ir labai retos paukščių rūšys, aptiktos 2022 m. rudenį Vakarų Palearktikoje
New and Very Rare Birds in the Western Palearctic, Autumn 2022

PAUKŠČIŲ ŽIEDAVIMAS / *Bird Ringing*

35 **V. Jusys, V. Eigirdas.** Paukščių žiedavimas Ventės rage 2022 m. rudenį
Bird Ringing at Ventės Ragas Ornithological Station, Autumn 2022

SVARBIOS PUBLIKACIJOS / *Important Publications*

39 **S. Paltanavičius.** Paukčiai mūsų lesykloje
Birds at our Feeder

ĮVAIRENYBĖS / *Various*

40 **S. Karalius.** Pirmametis laplandinis griciukas muša skrydžio rekordus
First-year Bar-tailed Godwit breaks flight duration record

41 **S. Karalius.** Paslaptingoji Spikso papūga.
The mysterious Spix's Macaw

41 **S. Karalius.** Kritiškai nykstančiai stepinei pempei (*Vanellus gregarius*) numatoma šviesesnė ateitis
Critically endangered Sociable Lapwing (Vanellus gregarius) has a brighter future

42 **V. Jusys.** Vėlyva paprastųjų medšarkių vada
A late brood of Red-backed Shrikes

43 **R. Juškaitis.** Vėlyva keršulių vada
A late brood of Wood Pigeons

45 **V. Jusys.** Ventės rage sugauta juodoji zylė keturiomis kojomis
Four-legged Coal Tit caught at Ventės Ragas

© *Eglė Sukackienė*

IŠLYDĖJOME PAUKŠČIUS

Gediminas PETKUS

Spalio pirmąjį savaitgalį daugelyje Europos ir Azijos šalių vyko vienas didžiausių ir masiškiausių paukščių apsaugai ir populiarinimui skirtų renginių – paukščių palydos (*EuroBirdwatch 2022*). Jos metu organizatoriai siekia didinti visuomenės susidomėjimą paukščiais ir jų apsauga, nes efektyvios gali būti tik bendros žmonijos pastangos, suteikiant viltį nykstančioms sparnuočių rūšims ir saugant jų svarbias buveines visame jų migracijos kelyje. Šiais metais palydos buvo jubiliejinės. Europoje paukščiai skaičiuojami jau 30 metų, o Lietuvoje – 20! Šiais metais paukščius išlydėjo 19 148 žmonės, kurie suskaičiavo net 4,6 mln. paukščių!

Lietuvoje vyko 20 renginių ir išvykų, kuriuose dalyvavo 379 paukščių stebėtojai. Aktyviausia paukščių migracija buvo stebima Klaipėdoje, Kuršių nerijoje, Ventės rage, kadangi rudens metu didesnė migrantų koncentracija stebima daugiau Lietuvos pajūryje, pamaryje, Nemuno deltoje. Nemažai vandens paukščių suskaičiuota ir kontinentinėje Lietuvos dalyje: ežeruose, upėse, žuvininkystės tvenkiniuose.

Lietuvos ornitologai, paukščių stebėtojai savaitgalį gausiausiai stebėjo kikilius (paprastasis kikilis ir šiaurinis kikilis) – 729 759, didžiąsias zyles – 151 534, mėlynąsias zyles – 106 184. Šie paukščiai iš šiaurinių kraštų šiomis dienomis aktyviai traukia į pietvakarius. Palydų metu Lietuvoje stebėtos 129 paukščių rūšys. Iš viso suskaičiuota 1 247 682 paukščiai.

Ramioje Dzūkų jūroje – Dusios ežere stebimos gulbės giesminės © Gediminas Petkus

Šiais metais, kaip ir pernai, paukščiai aktyviai migravo Kuršių nerijoje © Modestas Bružas

Pajūryje Klaipėdos universiteto dėstytojai ir studentai išlydi paukščius © Rasa Morkūnė

Europoje TOP 3 – daugiausia paukščių suskaičiuota

1. *BirdLife* Suomija (1 500 000)
2. *LOD, BirdLife* Lietuva (1 247 682)
3. *BirdLife* Švedija (773 105)

TOP 3 – gausiausios paukščių rūšys, registruotos palydų metu Europoje ir Centrinėje Azijoje

1. Paprastasis kikilis (*Fringilla coelebs*)
2. Baltaskruostė berniklė (*Branta leucopsis*)
3. Didžioji zylė (*Parus major*)

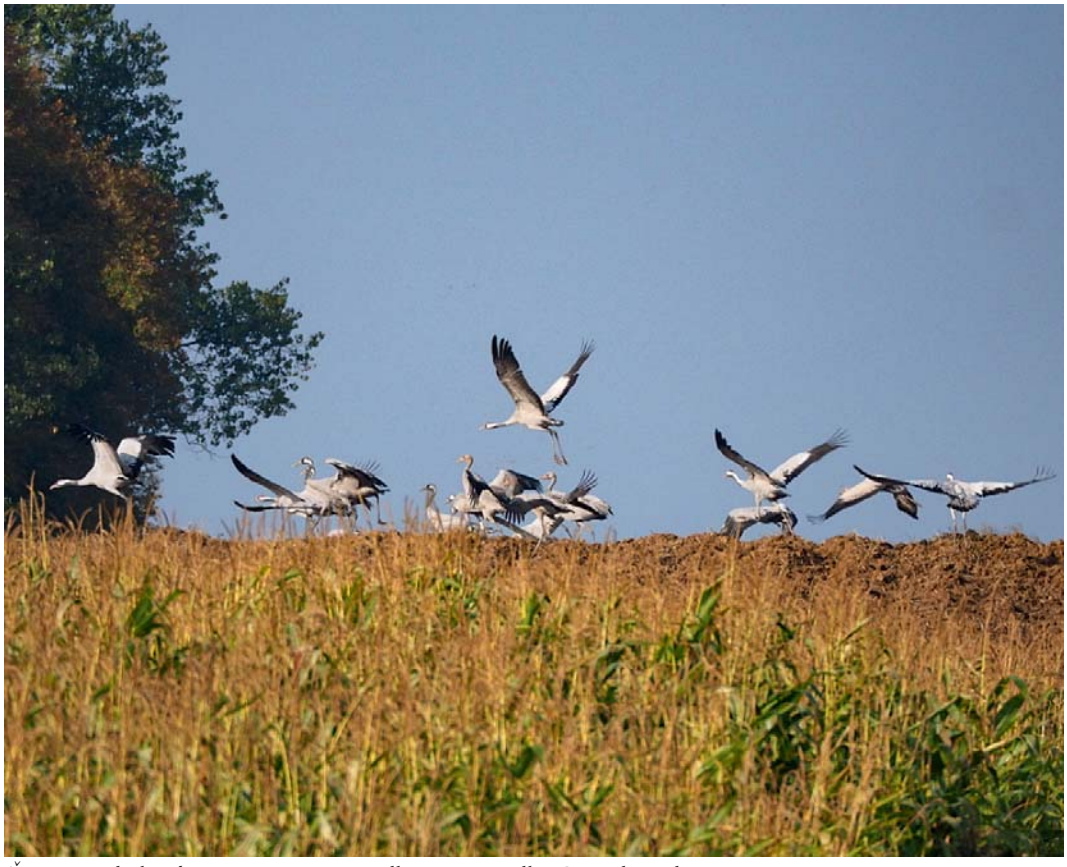

Žuvinto apylinkėse buvo matyti pavieniai pilkųjų gervių pulkai © Vijolė Puolytė

TOP 10 – gausiausios paukščių rūšys, registruotos Lietuvoje paukščių palydų metu

1. Paprastieji kikiliai (*Fringilla coelebs*) ir šiauriniai kikiliai (*F. montifringilla*)	729 759
2. Didžioji zylė (*Parus major*)	151 534
3. Mėlynoji zylė (*Cyanistes caeruleus*)	106 184
4. Šelmeninė kregždė (*Hirundo rustica*)	80124
5. Paprastoji pempė (*Vanellus vanellus*)	66818
6. Paprastasis varnėnas (*Sturnus vulgaris*)	20114
7. Alksninukas (*Spinus spinus*)	14245
8. Keršulis (*Columba palumbus*)	12291
9. Didysis kormoranas (*Phalacrocorax carbo*)	8101
10. Laukys (*Fulica atra*)	7077

Saločių parke stebimi smilginiai strazdai © Nerijus Žitkevičius

LOD sekretoriatas organizavo išvyką į Žuvinto biosferos rezervatą ir Metelių regioninį parką © Gediminas Petkus

Simno žuvininkystės tvenkiniai © Vijolė Puolytė

Rečiau per paukščių palydas stebėtos paukščių rūšys: mažasis erelis rėksnys (*Clanga pomarina*), skėtsakalis (*Falco subbuteo*), baltasis gandras (*Ciconia ciconia*), jūršarkė (*Haematopus ostralegus*), 2 didžiosios kuolingos (*Numenius arquata*), languinė kregždė (*Delichon urbica*), geltonoji kielė (*Motacilla flava*), paprastoji raudonuodegė (*Phoenicurus phoenicurus*), 2 margasparnės musinukės (*Ficedula hypoleuca*).

Dėkojame visiems paukščių palydų organizatoriams ir dalyviams. Ypač dėkojame saugomų teritorijų direkcijoms už aktyvumą organizuojant renginius.

PAUKŠČIŲ STEBĖTOJAI VARŽĖSI PAUKŠČIŲ RALYJE „KURŠIŲ MARIOS 2022“

Gediminas PETKUS

2022 m. spalio 15 d. apie 90 paukščių stebėtojų ralio varžybų „Kuršių marios 2022“ dalyvių susirinko Povilų k. Kintų mst. turizmo komplekse „Mėlynasis karpis“. Iš viso dalyvavo 21 komanda, kuriems bendrai pavyko užregistruoti 154 paukščių rūšis. Renginio atidarymo metu Lietuvos ornitologų draugijos narys Marius Karlonas pasveikino visus, atvykusius į paukščių stebėtojų ralį, ir supažindino su svarbiausiomis varžybų taisyklėmis bei niuansais. Vėliau Kintų rezidencijos VšĮ „Kintai Arts“ direktorė Audra Juodeškienė kartu su Borisu Belchevu pristatė Kintuose, ant Kuršių marių kranto, pastatytą „Meno regyklą“, kuri kviečia menininkus kurti stebint gamtą, moksleivius rengti ornitologines ekskursijas ir biologijos pamokas bei visus, keliaujančius pro Kintus, stebėti paukščius.

Į ralį „Kuršių marios 2022“ susirinko gausus paukščių stebėtojų būrys © Vytautas Jusys

7 val. ryte tamsoje aplinkiniuose miškuose buvo klausomasi didžiojo apuoko, naminių, žvirblinių pelėdų. Laukuose, šalikelėse, šalia kanalų, melioracijos griovių dairomasi slankų ar balinių pelėdų. Kiek prašvitus dauguma rinkosi Ventės rage, kuris buvo paskendęs tirštame rūke. Tai pagrindinė varžybų vieta, kurioje nesunkiai būdavo galima „surinkti“ daugiau nei 70 paukščių rūšių, bet tik ne šiais metais. Nors, rodosi, smulkiųjų paukščių netrūko ir migracija vyko, bet gana įprastų rūšių buvo sunku pamatyti net ir čia, Ventėje. Baltabruvių strazdų buvo žymiai daugiau nei smilginių, o juodagalvės sniegenos, paprastosios pilkosios zylės, šiaurinės zylės, lygutės nesirodė. Įprastai pro čia traukiančius svilikėlius taip pat ne visiems pavyko išgirsti. Kantriausi krūmynuose įžiūrėjo baltabruvius nykštukus (jų šiais metais buvo gerokai daugiau nei pernai), juodagalves devynbalses ar pavienes pilkąsias pečialindas, na, o besidairantys danguje stebėjo rūką draskančius paukštvanagius, startsakalį ar javinę lingę. Kiek toliau nuo švyturio Kuršių mariose buvo matyti pavieniai didžiųjų ančių, klykuolių pulkeliai. Tarp jų slėpėsi smailiauodegės, eurazinės cyplės, pilkosios, žilosios antys.

Po stebėjimų Ventėje daugelis keliavo link pajūrio aplankydami Kintų nendrynus, Sakūčių, Venckų laukus, Dumpių savartyną ir kitas paukštingas vietas. Šiose vietose daugelis stebėjo žąsų, gulbių būrelius ar plėšriuosius paukščius – sakalą keleivį, rudąjį peslį,

Po pietų, sušvitus saulei, ralio dalyviai nuo Olando kepurės stebi paukščius Baltijos jūroje © Vytautas Jusys

Pirmosios vietos laimėtojai Augustas Raudonius, Povilas Ignatavičius, Gediminas Petkus ir Augustas Šimkus © Vytautas Jusys

pelėsakalį, paprastąjį suopį, tūbuotąjį suopį, nendrinę ar javinę linges.

Paukščių buvo ieškoma visur: gyvenvietėse, miškuose, parkuose, pievose, karjeruose, vandens telkiniuose. Džiugu, kad ir šiais metais pavyko stebėti tokiu laiku neįprastų arba labai retų paukščių rūšių, tokių kaip vapsvaėdis, stepinis suopis ir kt.

Antrosios vietos laimėtojai Ervin Komar, Gediminas Eigirdas, Agnė Eigirdienė, Sigita Eigirdienė ir Vytautas Eigirdas © Gediminas Petkus

Trečiosios vietos laimėtojai Armandas Naudžius ir Marius Karlonas © Gediminas Petkus

Paukščių stebėtojai Ventės rage © Gediminas Petkus

Po įtemptos paukščių stebėjimo dienos 19 val. komandų nariai pateikė savo stebėtų paukščių sąrašus, o varžybų organizatoriai suskubo juos suvesti į rezultatų sistemą. Per laisvą laiką ralio rėmėjai FOTOFOTO su CANON atstovais varžybų dalyvius pakvietė išbandyti naujus CANON žiūronus, objektyvus ir fotoaparatus. Rėmėjai Ornitostogos.lt kvietė susipažinti ir išbandyti naujausią paukščių stebėjimo techniką.

Stepinis suopis (Buteo ruffinus).
2022-10-15, Sakūčiai, Šilutės r. © Eglė Sukackienė

Jūrinis bėgikas (Calidris maritima).
2022-10-15, Melnragė © Augustas Raudonius

1	NSO	119			
2	VEGAS	110	13	STRIGSAI	87
3	DU	105	14	DUBYSA	86
4	SALDUS&CO	103	15	MAZURY TEAM	86
5	BIRD FINDERS	101	16	AVES SP	80
6	EŽIUKAI RŪKE	99	17	ŠIAURINIS PADŪKĖLIS	79
7	PAJUR is	95	18	UCCELLINI	78
8	KETURI VAROMI	95	19	Magiška trijulė	70
9	BIRD PIX+	93	20	Avantiūristai+	69
10	PRITRENK MANE VARTELIAIS	91	21	Moliūgėlio sparnuočiai	58
11	TEAM WARMIA	91			
12	RAMIOS PELĖDIKĖS	87			

Iš viso stebėta * 158 * rūšių - 5 grupės gentys
Total observed * * species - 5 group genuses

21 val. prasidėjo rezultatų peržiūra. Dalyviai ekrane stebėjo, kam kaip sekėsi, kokias rūšis matė tam tikra komanda, kiek iš viso jų pavyko užregistruoti. Po diskusijų dėl atskirų paukščių rūšių stebėjimų paaiškėjo nugalėtojai. Šį kartą geriausiai sekėsi komandai NSO. Ši komanda užregistravo net 119 paukščių rūšių su porūšiais. Komanda VEGAS, stebėjusi 110 paukščių rūšių, užėmė antrąją vietą. Trečios vietos laimėtojai, kuriai pavyko užregistruoti 105 rūšis, – DU.

Po galutinių rezultatų totalizatoriaus prizą laimėjo Vytautas Eigirdas ir Povilas Bagdonas. Iš viso varžybų metu buvo užregistruotos 154 paukščių rūšys.

Dėkojame varžybų rėmėjams ir dalyviams!

ORNITOSTOGOS SWAROVSKI OPTIK Canon FOTOFOTO VENTĖS RAGO ORNITOLOGINĖ STOTIS Smart BIRD

Upinė žuvėdra Vizbarų žuv. tvenk. Tauragės r. 2019-06-11. Žieduotas dar neskraidantis jauniklis Raseinių Alsos žuv. tvenk. Raseinių r. 2012-06-13 © Tomas Kalašinskas

APIE UPINES ŽUVĖDRAS PAGAL JŲ ŽIEDAVIMO DUOMENIS

Ričardas PATAPAVIČIUS, Vytautas EIGIRDAS

Kokiais maršrutais migruodamos į žiemojimo vietas ar grįždamos į perėjimo vietas skrenda upinės žuvėdros (*Sterna hirundo*)? Kiek ilgai šie paukščiai gyvena? Kokios jų žuvimo priežastys? Kur perėti įsikuria jauni paukščiai? Į šiuos ir į kitus klausimus galima gana tiksliai atsakyti analizuojant šių paukščių žiedavimo ir aptikimo po žiedavimo duomenis. Šiame straipsnyje pateiksime tai, kas sužinota analizuojant Lietuvos paukščių žiedavimo centre (Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejaus padalinys) sukauptus duomenis.

ŽIEDAVIMAS

Remiantis turimais duomenimis, Lietuvoje pirmosios upinės žuvėdros – 27 dar neskraidantys jaunikliai – sužieduotos 1936 m. (sistemingas paukščių žiedavimas šalyje pradėtas 1929 m.) Nemuno deltoje Šilutės rajone. Po 1936 m. iki įskaitytinai 1978 m. šie paukščiai buvo žieduojami negausiai – per 33 metus žiedais paženklinti 1133 individai, iš kurių tik 9 buvo jau gebantys skraidyti, t. y. jau suaugę, o visi kiti – dar neskraidantys jaunikliai. Šiuo laikotarpiu devynerius metus nebuvo sužieduota nė viena upinė žuvėdra.

Nuo 1979 m. upinės žuvėdros žieduotos kasmet ir jų sužieduota gerokai daugiau nei iki tol. Iš viso 1979–2022 m. laikotarpiu Lietuvoje buvo sužieduoti 14 699 (priskaičiuoti ne visi 2022 m. sužieduoti) šios rūšies paukščiai, iš kurių 328 buvo suaugę, gebantys skraidyti paukščiai, o visi likusieji – dar neskraidantys jaunikliai. Sužieduotų individų skaičius, atskirai dar neskraidančių jauniklių ir suaugusių paukščių 5 metų laikotarpiais, parodytas 1 pav.

Lietuvoje upinės žuvėdros žieduotos 92 vietose, kiek daugiau pamario regione ir pietinėje Lietuvoje.

1 pav. *Lietuvoje sužieduotų upinių žuvėdrų skaičius (atskirai dar neskraidančių jauniklių ir suaugusių, jau gebančių laisvai skristi paukščių) 5 metų laikotarpiais (tik paskutinis 2019–2022 m. laikotarpis yra 4 metų trukmės)*

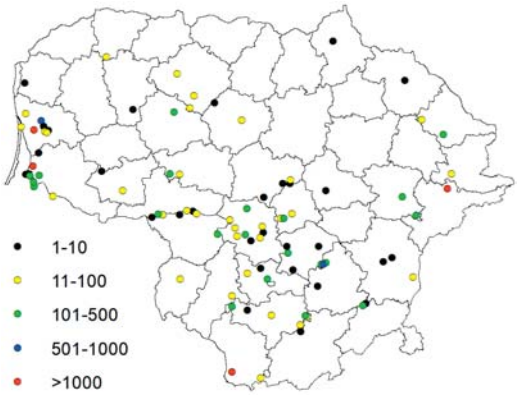

2 pav. *Upinių žuvėdrų žiedavimo vietos Lietuvoje ir jose sužieduotų paukščių skaičius (nuo–iki)*

Spalviniai plastiko žiedai upinėms žuvėdroms žieduoti Lietuvoje © Lietuvos PŽC

Daugiausia sužieduota Kretuono ež. Švenčionių r. (2682 paukščiai), Kalvių karjeruose Klaipėdos r. (1783), Niedaus ež. Lazdijų r. (1762) ir Kintų žuv. tvenk. Šilutės r. (1636). Nuo 501 iki 1000 individų sužieduota 2 vietose, nuo 101 iki 500 individų – 21 vietoje, nuo 11 iki 100 individų – 34 vietose ir nuo 1 iki 10 individų – 31 vietoje. Tai parodyta 2 pav.

Šiuos paukščius žiedavo ne viena dešimtis žieduotojų, tiek profesionalių ornitologų, tiek žieduotojų mėgėjų (savanorių), visi jie už tai nusipelno padėkos. Nenorėdami kurio nors praleisti, šiame straipsnyje jų nevardysime. Be to, iki 1979 m sužieduotų paukščių duomenų archyvuose ne visų žieduotojų vardai ir pavardės išlikę.

Nors upinės žuvėdros mažai bėgioja, nedaug ir vaikšto, žiedai ant jų trumpų kojyčių dėl kontakto su aplinka (smėliu, žvirgždu, akmenukais) gana sparčiai dyla, o šie paukščiai yra ilgaamžiai (apie tai toliau teks-

Upinė žuvėdra su žiedu BALTA C7\ Papėje Pietų Kuršo sav. Latvijoje 2022-08-15. Žieduotas dar neskraidantis jauniklis Kintų žuv. tvenk. Šilutės r. 2022-07-14 © Rimvydas Kinduris

te). Todėl neretai pasitaiko, kad aliumininis žiedas ant paukščio kojos per keliolika metų taip nudyla, jog perskaityti jo įrašą net žiedą turint rankose ne visada įmanoma, jau nekalbant apie atvejus, kai vienintelė žiedo identifikavimo, t. y. jo įrašo perskaitymo, galimybė yra laisvėje nufotografuoto paukščio nuotraukose. Nuo 2010 m. Lietuvoje šie paukščiai žieduojami plieniniais žiedais, kurie yra gerokai atsparesni dilimui ir tarnauja daug ilgiau nei aliumininiai žiedai. Kartais net po 10 metų ant paukščio kojos toks žiedas atrodo beveik kaip naujas.

Lietuvos ornitologų draugijai įgyvendinant ES LIFE programos finansinio mechanizmo finansuojamą mažųjų ir upinių žuvėdrų apsaugai skirtą projektą „Suinteresuotų institucijų pajėgumų pritaikymas gerinant upinių ir mažųjų žuvėdrų apsaugos būklę Lietuvoje“ (LIFE17 ANT/LT/000545), nuo 2021 m. Lietuvoje upinės žuvėdros pradėtos ženklinti ir spalviniais plastiko žiedais.

Iki šiol naudoti tik baltos spalvos plastiko žiedai, bet ateityje bus naudojami ir geltonos bei raudonos spalvos žiedai. Jų įrašą (baltuose ir geltonuose žieduose įrašas juodos spalvos, raudonuose – baltos spalvos) sudaro arba du skaitmenys, arba skaitmuo ir raidė, arba raidė ir skaitmuo, arba dvi raidės ir visada kiekviename žiede viena linija per visą žiedo perimetrą tarp minėtų dviejų simbolių (kaip antras žiedo įrašo simbolis) arba po minėtų dviejų simbolių (kaip trečias žiedo įrašo simbolis). Linijos per visą žiedo perimetrą vieta yra svarbi, nes ši linija, kaip ir kiti du įrašo simboliai bei žiedo spalva, yra unikalaus (vienintelio) kiekvieno žiedo kodo dalis. Nors spalviniu žiedu paženklintas individas visada paženklinamas ir metaliniu žiedu, tiksliai identifikavus spalvinį žiedą identifikuoti metalinio žiedo nebūtina. Tačiau jei toks paukštis patenka į rankas, Paukščių žiedavimo centrui prašoma pranešti ne tik spalvinio žiedo spalvą, įrašo spalvą ir įrašą, bet ir visą metalinio žiedo įrašą.

2021 m. Lietuvoje spalviniais žiedais paženklinta 350, o 2022 m. – 281 upinė žuvėdra, iš kurių 563 buvo dar neskraidantys jaunikliai ir 68 suaugę paukščiai. Net 596 individai paženklinti Kintų žuvinin-

Lentelė. Lietuvoje žieduotų upinių žuvėdrų aptikimų skaičius pagal valstybes, kuriose jie aptikti, pagal aptikimo mėnesį ir pagal laiko tarpą nuo žiedavimo iki aptikimo (A – visi aptikti laikotarpiu apytiksliai iki 12 mėn. po žiedavimo (pirmas ciklas), B – aptikti vėliau nei laikotarpiu apytiksliai iki 12 mėn. po žiedavimo (ne pirmas ciklas)). Jeigu paukštis aptiktas daugiau nei vieną kartą, tai liepą–gruodį įskaičiuotas tik ankstyviausias aptikimas, o sausį–birželį – tik vėlyviausias aptikimas

Mėnuo	07		08		09		10		11		12		01		02		03		04		05		06		Iš viso	
Valstybė \ Grupė	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Latvija			1																				2		1	2
Baltarusija		2		1																						3
Lietuva	3	7	2	2		2															8	7	3	16	16	34
Rusija (Kaliningrado sr.)			1																						1	
Lenkija	2	3	13	1	1																		1		16	5
Nyderlandai		1	3	1	1	1																			4	3
Belgija			2	1			1												4			1			3	6
Jungtinė Karalystė			2		1																				3	
Ispanija			1		2		1																		4	
Portugalija			1																						1	
Italija						1																				1
Ukraina				1																						1
Rumunija					1																				1	
Izraelis		1																		1		1				3
Senegalas																				4						4
Gabonas							2														1				3	
Kongas							1																		1	
Angola									1																1	
Namibija						3	1	2	1		2	3	1	1	1	1		1	1						7	11
Pietų Afrikos Resp.				2					2	1	1	1	1				1								5	4
IŠ VISO:	**5**	**14**	**26**	**9**	**6**	**7**	**6**	**2**	**4**	**1**	**3**	**4**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**9**	**9**	**9**	**3**	**19**	**67**	**77**

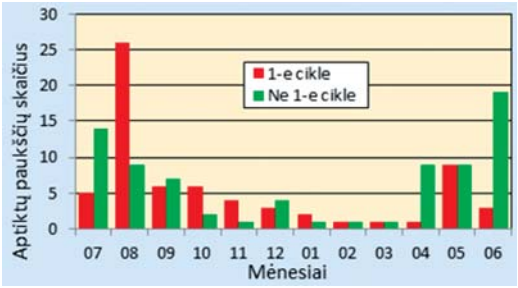

3 pav. *Lietuvoje žieduotų upinių žuvėdrų aptikimų skaičius pagal aptikimo mėnesį atskirai pirmame ir ne pirmame cikle*

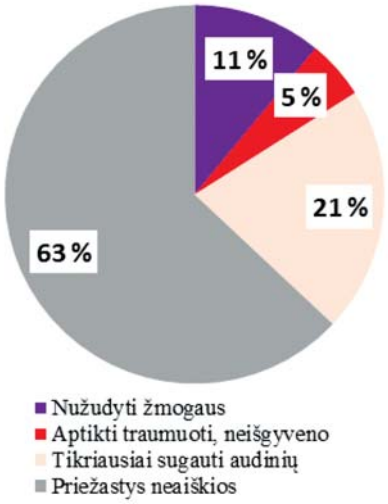

4 pav. *Lietuvoje žieduotų ir vėliau aptiktų negyvų upinių žuvėdrų žuvimo priežastys procentine išraiška*

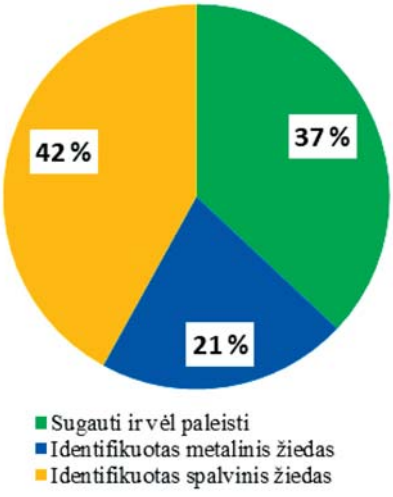

5 pav. *Lietuvoje žieduotų ir vėliau aptiktų gyvų upinių žuvėdrų aptikimo būdai procentine išraiška*

kystės tvenkiniuose. Taip jie ženklinti, bet negausiai dar trijose vietose: Girininkuose Šilutės r. (17 individų), Novaraistyje Kauno r. (11) ir Vasaknų žuv. tvenk. Zarasų r. (7). Visus šiuos paukščius sužiedavo vienas iš šio straipsnio autorių Vytautas Eigirdas.

ŽIEDUOTŲ INDIVIDŲ APTIKIMAI

Lietuvos paukščių žiedavimo centro duomenų bazėje iki 2022 m. lapkričio 1 d. susikaupė duomenys apie 144 Lietuvoje žieduotų upinių žuvėdrų aptikimus. Kai kurie individai buvo aptikti daugiau nei vieną kartą, todėl iš viso duomenų bazėje yra informacija apie 175 aptikimo atvejus. Šie paukščiai, neskaitant Lietuvos, buvo aptikti 12 Europos, 6 Afrikos ir 1 Azijos valstybėje. Aptiktų žieduotų paukščių skaičius pagal valstybes, jų aptikimo datą (mėnesius) ir pagal ciklą (laikotarpiu apytiksliai per 12 mėnesių po žiedavimo, t. y. per pirmą ciklą, ar vėliau, t. y. ne per pirmą ciklą) pateiktas lentelėje ir 3 pav.

Iš 144 aptiktų žieduotų individų negyvi (aptikti negyvi, sąmoningai nužudyti ar žuvę atsitiktinai) buvo 34 (23,6 %). 21 paukščio žūties priežastys nenustatytos, neaiškios arba nepraneštos, 7 paukščiai aptikti kolonijose veisimosi laikotarpiu papjauti kanadinių audinių, 4 paukščiai sąmoningai nužudyti žmonių, 2 paukščiai aptikti sužeisti ar kitaip traumuoti ir tikriausiai neišgyveno. Šių paukščių žuvimo priežastys procentine išraiška parodytos 4 pav.

Iš 144 aptiktų žieduotų individų gyvų aptikta 110. Kai kurie iš jų aptikti ne po vieną kartą ir net ne tais pačiais metais, todėl bendras aptikimų skaičius yra 141.

Net 59 aptikimai yra per atstumą identifikavus spalvinį žiedą. Vien iš 2021 m. spalviniais žiedais paženklintų 350 upinių žuvėdrų maždaug per 15 mėnesių gauti pranešimai apie 26 (7,4 %) paukščius juos identifikavus pagal spalvinius žiedus. Be tokiu būdu identifikuotų Lietuvoje, jų spalviniai žiedai buvo identifikuoti ir Lenkijoje (2 paukščiai), Nyderlanduose (5), Namibijoje (3) ir Pietų Afrikos Respublikoje (2). Iš 2022 m. spalviniais žiedais paženklinto 281 paukščio per maždaug tik 3 mėnesius gauti pranešimai apie 6 paukščių identifikavimą pagal spalvinius žiedus Lietuvoje (2 paukščiai), Latvijoje (1), Lenkijoje (2), Jungtinėje Karalystėje (1), Rumunijoje (1). Pradedant upinių žuvėdrų ženklinimą spalviniais žiedais tokios sėkmės net nebuvo tikėtasi, nes manyta, kad šie paukščiai tikrai nėra labai tinkami ženklinti tokiais žiedais dėl

Upinė žuvėdra su žiedu ŽALIA IFG Grūto ež. Druskininkų sav. 2022-07-20. Žieduotas vyresnis nei antrų kalendorinių metų paukštis Atlit Salt Pond *vietovėje Izraelyje 2015-04-30 © Danutė Kuznecova*

Upinė žuvėdra su žiedu vėliavėle BALTA J5N Kopgalyje Klaipėdoje 2022-08-24. Žieduota Lenkijoje (tikslių žiedavimo duomenų Lenkijos PŽC dar nepranešė) © Tomas Jocys

sunkumų juos identifikuojant ant laisvėje esančių paukščių kojų.

Žinomi 52 aptikimai paukštį sugavus (dažniausiai tai žieduotojų sugauti ir, suprantama, vėl paleisti). Kad ir kaip būtų keista, net 30 aptikimų yra per atstumą identifikavus metalinį žiedą. Mat tokį smulkų įrašą žiede identifikuoti, t. y. perskaityti jo įrašą, tikrai nelengvas uždavinys. Lengviausia ir patikimiausia tai padaryti peržiūrint nufotografuoto žieduoto paukščio nuotraukas. Aptikimo būdai procentine išraiška parodyti 5 pav.

Minėtoje duomenų bazėje yra ir 40 užsienyje žieduotų upinių žuvėdrų 63 aptikimų Lietuvoje duomenys. Jos žieduotos Belgijoje (1 individas ir 1 aptikimas), Izraelyje (6 ir 11), Lenkijoje (20 ir 38), Namibijoje (5 ir 5), Pietų Afrikos Respublikoje (4 ir 4), Senegale (1 ir 1) ir Suomijoje (3 ir 3). Šie duomenys taip pat panaudoti šioje apžvalgoje.

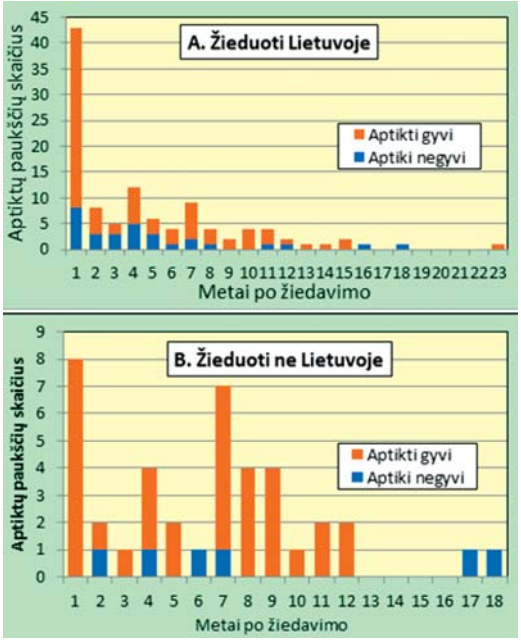

6 pav. *Lietuvoje ir užsienyje žieduotų upinių žuvėdrų aptikimas pagal metus po žiedavimo. Įskaičiuotas tik vienas (vėliausias) aptikimo atvejis (jeigu jų žinoma daugiau nei vienas). Metai skaičiuojami taip: 1 (pirmi) – nuo paukščio sužiedavimo iki tų metų pabaigos; 2 (antri) – nuo antrų po žiedavimo kalendorinių metų pradžios iki tų metų pabaigos ir t. t.*

ILGAAMŽIAI PAUKŠČIAI

Dažniausiai paukščiais žūva pirmaisiais savo gyvenimo metais ir ypač pirmaisiais mėnesiais jaunikliams palikus lizdus. Tai visai nekeista – jauni paukščiai dar neturi patirties ieškoti tinkamo lesalo, įvertinti pavojus, apsisaugoti nuo plėšrūnų. Jie yra dar ir fiziškai silpnesni už vyresnius gentainius.

Ypač dažnai pirmaisiais metais žūva smulkieji paukščiai, tarp kurių ilgaamžių, išgyvenusių iki 10 metų ir dar ilgiau, pasitaiko itin retai, o upines žuvėdras tikrai galima pavadinti ilgaamžiais paukščiais.

Žinomas ilgiausiai išgyvenusio Lietuvoje žieduoto šios rūšies paukščio amžius yra 22 m. ir apie 2 mėn.

Nemuno deltoje Skirvytės žiotyse 1986 m. liepos 20 d. žieduotas dar neskraidantis jauniklis 2008 m. rugpjūčio 30 d. buvo sugautas ir, suprantama, vėl paleistas laisvėn žieduotojo Belgijoje. Labai sudilęs aliumininis lietuviškas žiedas pakeistas Belgijos PŽC plieni-

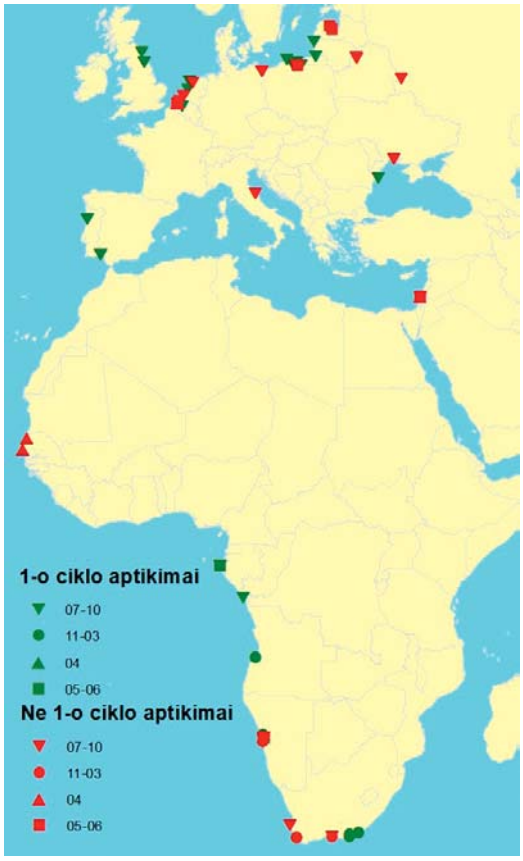

7 ***pav.*** *Lietuvoje žieduotų upinių žuvėdrų aptikimo vietos ne Lietuvoje pagal laikotarpius (kai kurios žymės atitinka daugiau nei vieną aptikimą ir (ar) aptikimus skirtingais laikotarpiais)*

niu žiedu. Remiantis turimais duomenimis, vėliau apie to paukščio aptikimą informacijos negauta, todėl neaišku, kiek ilgai jis dar išgyveno.

Ilgiausias žinomas upinės žuvėdros amžius yra 33 m. Tai Jungtinėje Karalystėje žieduotas paukštis, kurio žiedas identifikuotas per atstumą (https://euring.org/data-and-codes/longevity-list?page=3, prisijungimas 2022-11-10). Kiek ilgai šis paukštis dar išgyveno, nežinoma.

Didelis Lietuvoje žieduotų individų aptikimų skaičius iki metų, kuriais jie buvo sužieduoti, pabaigos (6 pav., A) paaiškinamas tuo, kad Lietuvoje upinės žuvėdros spalviniais žiedais pradėtos ženklinti tik 2021 m. Tokius žiedus identifikuoti yra gerokai lengviau nei standartinius metalinius žiedus, o šiais žiedais Lietuvoje paženklinti paukščiai gyvena dar tik pirmuosius ir antruosius kalendorinius metus.

Lietuvoje žieduoti individai, kurie beveik visi žieduoti, kai dar buvo neskraidantys jaunikliai, aptikti ir 11-ais, ir 12–15-ais, ir 17-ais, ir net, kaip jau minėta, 23-iais po žiedavimo kalendoriniais metais. Visų 11-ais ir vėlesniais metais aptiktų gyvų ir negyvų individų santykis yra 6:2. Kiek ilgai tie gyvieji dar gali išgyventi, niekas nežino.

Visų užsienyje žieduotų, bet Lietuvoje aptiktų upinių žuvėdrų, kurios aptiktos 11-ais ir vėlesniais kalendoriniais metais po žiedavimo, aptiktų gyvų ir negyvų individų santykis yra 4:2 (6 pav., B). Nors, palyginti su Lietuvoje žieduotais paukščiais, skirtumas nėra didelis, bet jis aptiktų negyvų „naudai“. Tai paaiškinama tuo, kad tarp tų paukščių yra gerokai daugiau (15 iš 40) žieduotų jiems esant vyresniems nei pirmų ir antrų kalendorinių metų amžiaus. Kiek tiksliai metų savo amžiaus „limito“ jie jau buvo „išnaudoję“ (gal net nemažai!) iki sužiedavimo, neaišku. Tai reiškia, kad, pvz., 18-ais kalendoriniais po žiedavimo metais aptiktas paukštis jį žieduojant galėjo būti jau ir 10 ir daugiau metų amžiaus.

PRIEŠMIGRACINĖS KLAJONĖS

Kai kurių rūšių paukščiams būdingos priešmigracinės klajonės, kai pradėję skraidyti jaunikliai, o rečiau ir jau subrendę paukščiai, pasibaigus veisimosi laikotarpiui pasklinda įvairiomis kryptimis, įskaitant priešingą rudeninei migracijai kryptį.

Žinomas tik vienas atvejis, kai Lietuvoje 2022 m. liepos 14 d. žieduotas dar neskraidantis jauniklis tų pačių metų rugpjūčio 15 d., t. y. 32 po žiedavimo dieną, aptiktas 85 km atstumu 349° kryptimi Baltijos pajūryje ties Pape Pietų Kuršo sav. Latvijoje. Trys Lenkijoje žieduoti dar neskraidantys jaunikliai žiedavimo metais aptikti Lietuvoje. Vienas jų aptiktas spalio 1 d. (atstumas 245 km, kryptis 37°, laiko tarpas 86 d.). Kitas aptiktas du kartus skirtingose vietose liepos 20 d. ir rugpjūčio 2 d. (atitinkamai, 252 km, 23°, 33 d. ir 312 km, 18°, 46 d.). Trečias aptiktas rugpjūčio 30 d. (201 km, 49°, 62 d.).

Pagal šiuos negausius duomenis pasakyti, kiek toli šie paukščiai nuskrenda per priešmigracines klajones, būtų neatsakinga, bet teigti, kad šiems paukščiams klajoti būdinga, galima. Beje, trys iš šių paukščių buvo identifikuoti per atstumą pagal jų spalvinius žiedus, vienas – taip pat per atstumą, bet pagal standartinį metalinį žiedą.

RUDENINĖ MIGRACIJA

Tiksliausiai apie migracijos terminus galima spręsti pagal žieduotų paukščių aptikimus per pirmą ciklą po žiedavimo. Vėliausiai Lietuvoje iš šiai grupei priskiriamų paukščių aptiktas rugpjūčio 27 d., o iš paukščių, aptiktų ne per pirmą ciklą, vėliausias aptikimas užfiksuotas rugsėjo 7 d. Pagal literatūroje pateikiamus duomenis Lietuvos pajūriu šie paukščiai gausiai migruoja rugsėjo antroje dekadoje (*Lietuvos fauna. Paukščiai*. T.1. 1990. Sud. V. Logminas). Be abejo, tai paukščiai iš labiau į šiaurę esančių teritorijų.

Lenkijoje per pirmą ciklą 2 paukščiai aptikti liepą (25 ir 31 d.), net 13 paukščių aptikta rugpjūtį ir 1 – rugsėjį (4 d.). Per ne pirmą ciklą 3 aptikti liepą (3, 23 ir 28 d., gali būti, kad gal vienas, gal du, o gal net ir visi trys šie paukščiai buvo perintys Lenkijoje) ir 1 – rugpjūtį (14 d.).

Nyderlanduose ne pirmo ciklo paukščiai aptikti liepą (1, 22 d.), rugpjūtį (1, 26 d.) ir rugsėjį (1, 1 d.). Ne pirmo ciklo paukščiai aptikti rugpjūtį (3, pirmas 4 d.) ir rugsėjį (1, 5 d.).

Rugpjūtį pirmo ciklo paukščiai jau aptikti ir Belgijoje (2, anksčiausiai 16 d.), Jungtinėje Karalystėje (2, anksčiausiai 19 d.), Portugalijoje (1, 4 d.) ir net Ispanijoje (4, visi toje pačioje vietoje, anksčiausiai 8 d.). Aptikimas Ispanijoje yra ir pats toliausias iš visų, aptiktų liepą–rugpjūtį – 3186 km nuo žiedavimo vietos (61 d. po sužiedavimo).

Aptikimas Ispanijoje rugpjūtį nėra toliausias nuo žiedavimo vietos. Šį mėnesį (8 ir 29 d.) 2 paukščiai aptikti net Pietų Afrikos Respublikoje (9800 ir 9933 km nuo žiedavimo vietos). Tiesa, abu paukščiai yra antrų kalendorinių metų amžiaus, t. y. ne pirmo ciklo, todėl neaišku, ar jie tikrai į žiemavietes išskrido iš Lietuvos. Gal jie po pirmojo savo gyvenime žiemojimo nebuvo sugrįžę į Lietuvą ar net į Europą.

Spalį pirmo ciklo paukščiai aptikti Gabone (2, 6 ir 27 d.) ir Konge (1, 11 d.), t. y. jau ties pusiauju Afrikoje, ir net Namibijoje (1, 12 d.). Namibijoje paukščiai aptikti ir rugsėjį (3, 18, 23 ir 27 d.), bet tai ne pirmo ciklo paukščiai. Lietuvoje žieduotų paukščių aptikimo vietos ne Lietuvoje parodytos 7 pav.

Apibendrinant šiuos dar nelabai gausius duomenis galima teigti, kad Lietuvos upinės žuvėdros link žiemaviečių pradeda traukti jau liepos pabaigoje (trečiajame dešimtadienyje). Jos migruoja gana greitai ir, skrisdamos Europos ir Afrikos vakarinėmis pakrantėmis, žiemavietes, kurios yra iki 10 tūkst. km (matuojant tiesia linija) nuo Lietuvos, pasiekia apytiksliai per 2 mėnesius. – jau spalio pradžioje ar net rugsėjį.

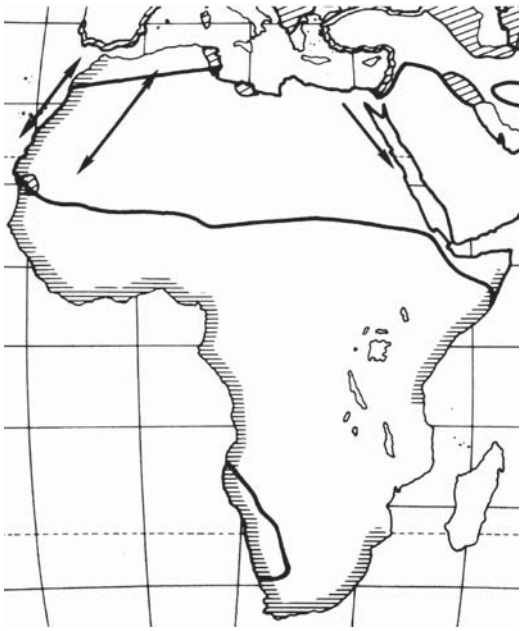

8 pav. *Europos ir dalies Azijos upinių žuvėdrų žiemojimo arealas (užštrichuota horizontaliai, pagal Kai Curry-Lindahl, 1981)*

ŽIEMAVIETĖS

Literatūroje (Curry-Lindahl K. *Bird Migration in Afrika*. Vol.1, 1981) nurodoma, kad upinių žuvėdrų žiemojimo arealas yra vakarinė Afrikos pakrantė nuo Gibraltaro sąsiaurio šiaurėje, pietinė pakrantė ir pietrytinė pakrantė iki maždaug Pietų atogrąžos. Taip pat rytinė Afrikos pakrantė nuo Tanzanijos pietuose iki apytiksliai 10° š. pl. lygiagretės Somalyje (8 pav.). Kiti autoriai (del Hoyo J.; Elliott A. & Sargatal J. Eds. *Handbook of the Birds of the World*. Vol. 3, 1996) žiemojimo arealu nurodo visą Afrikos pakrantę į pietus nuo Mauritanijos vakarinės pakrantės ir į šiaurę iki Etiopijos rytinės pakrantės, taip pat Madagaskaro pakrantes.

Lapkritį–kovą Lietuvoje žieduotos upinės žuvėdros, neskaitant vieno pirmo ciklo paukščio aptikimo lapkričio 25 d. Angoloje, aptiktos (iš viso 18 paukščių) Namibijos ir Pietų Afrikos Respublikos pakrantėje iki Algoa įlankos į rytus nuo Port Elizabeto.

Lietuvos paukščių žiedavimo centro duomenų bazėje yra ir 10 Afrikoje žieduotų paukščių. Visi jie žieduoti rugsėjį–balandį Namibijoje (5 paukščiai), Pietų Afrikos Respublikoje (4) ir Senegale (1). Tarp

jų anksčiausiai (rugsėjo 15 d.) ir vėliausiai (balandžio 10 d.) buvo žieduoti Namibijoje. Kiti 7 paukščiai žieduoti Namibijoje ir Pietų Afrikos Respublikoje spalį–kovą ir 1 paukštis Senegale spalį.

Apibendrinant šiuos duomenis peršasi išvada, kad iki šiol turimais duomenimis Lietuvos upinės žuvėdros žiemoja Afrikoje Namibijos (gal ir Angolos) ir Pietų Afrikos Respublikos pakrantėse iki Algoa įlankos į rytus nuo Port Elizabeto.

PAVASARINĖ MIGRACIJA

Duomenų, pagal kuriuos būtų galima spręsti apie pavasarinės migracijos eigą, mažai. Afrikoje žinomi tik 6 Lietuvoje žieduotų upinių žuvėdrų aptikimai balandį–gegužę. Iš jų tik du pirmo ciklo paukščių aptikimai. Tai aptikimas balandžio 7 d. Namibijoje ir aptikimas gegužės 12 d. Gabone. Paukštis Namibijoje gal dar net nepalikęs žiemavietės. Abu paukščiai antrų kalendorinių metų amžiaus, t. y. jauni, tai jų pirmasis žiemojimas ir pirmoji pavasarinė migracija. Todėl galima spėti, kad galbūt jie nelabai skubėjo migruoti.

Keturi ne pirmo ciklo paukščiai balandį (1, 6, 7 ir 10 d.) aptikti Senegale. Šie, nėra jokios abejonės, jau tikrai buvo migracijos kelyje link perėjimo vietų. Dar 5, taip pat ne pirmo ciklo paukščiai, balandį (21, 23, 23 ir 25 d.) ir pirmo ciklo gegužę (2 d.) aptikti jau gerokai arčiau gimtinės – Belgijoje. Tai visi žinomi aptikimai per pavasarinę migraciją. Balandį Lietuvoje nežinomas nė vienas aptikimo atvejis, bet gegužę pirmo ciklo paukščių aptikta 8 (11 d. ir vėliau), o ne pirmo ciklo – 7 (3 d. ir vėliau).

Sprendžiant pagal turimus duomenis, žiemavietes dauguma lietuviškos kilmės upinių žuvėdrų palieka balandį. Migracija sparti ir gegužę jos sugrįžta į perėjimo vietas. Taigi, pavasarinė migracija, nors ji tikrai netrumpa, tetrunka apie mėnesį.

Labai keista, kad iki šiol negauta pranešimų apie Lietuvoje žieduotų šios rūšies paukščių aptikimus nei per rudeninę, nei per pavasarinę migraciją Danijoje, Vokietijoje ir Prancūzijoje, kurių pakrantėmis šie paukščiai tikrai skrenda. Taip pat negauta pranešimų apie tose valstybėse žieduotų individų aptikimą Lietuvoje. Tai aiškintina faktu, kad dėl įvairių priežasčių žuvę šie paukščiai aptinkami gana retai, sąmoningai nužudytų, atrodo, taip pat nelabai daug, o paukščių stebėtojai ir žieduotojai šiais paukščiais tose valstybėse gal nelabai domisi.

RYTINIS MIGRACIJOS KELIAS

Daugybę metų buvo manoma, kad Lietuvos, kaip ir Skandinavijos, Vakarų Europos valstybių upinės žuvėdros į žiemavietes Afrikoje migruoja vakarinėmis šio žemyno pakrantėmis ir tuo pačiu keliu sugrįžta į perėjimo vietas Europoje.

1950 m. rugsėjo 6 d. Lietuvoje žieduoto paukščio aptikimas Italijoje buvo pirmas į Lietuvos paukš-

Žiemojančių upinių žuvėdrų sankaupa Vakarų Kapo prov. Pietų Afrikos Respublikoje 2021-11-14 © Mark Harper

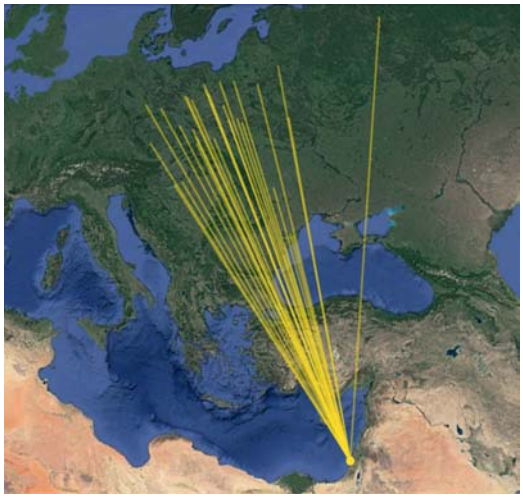

9 pav. *Izraelyje pavasarinės migracijos laikotarpiu žieduotų upinių žuvėdrų aptikimai Europoje. Kiekviena linija baigiasi paukščio aptikimo vietoje (Yozef Kiat, 2022, FB).*

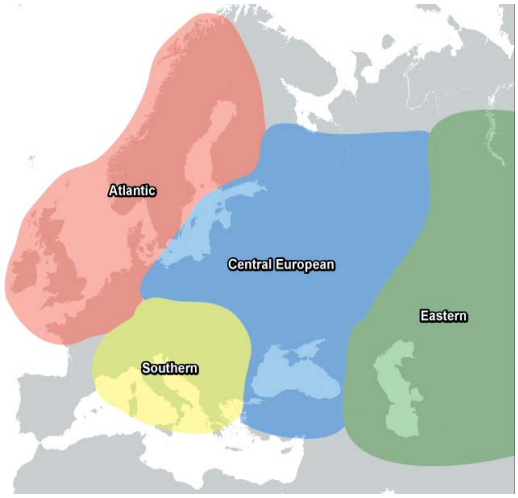

10 pav. *Pagal žiedavimo duomenis išskirti keturi upinių žuvėdrų veisimosi regionai: Atlanto, Pietų, Centrinės Europos ir Rytų (pagal Yosef Kiat, 2020, FB).*

čių žiedavimo centro duomenų bazę patekęs labai „netipiškas“ aptikimas. Klausimas, kaip tas paukštis nusibastė į Italiją, liko neatsakytas, nes ta aptikimo vieta buvo tikrai toli nuo įprasto migracijos maršruto Afrikos ir Europos vakarinėmis pakrantėmis. Vėliau buvo ir daugiau Lietuvoje žieduotų individų aptikimų ten, kur jų lyg ir negalėtų būti. Tai aptikimas 1979 m. liepos 16 d. Baltarusijos rytuose prie pat Ukrainos sienos, aptikimas 2011 m. liepos 13 d. Izraelyje, aptikimas 2021 m. rugpjūčio 17 d. Ukrainoje Juodosios jūros pakrantėje netoli Odesos. Šie aptikimai užfiksuoti rudeninės migracijos laikotarpiu. Užfiksuoti ir du aptikimai Izraelyje pavasarinės migracijos laikotarpiu – 2020 m. balandžio 27 d. ir gegužės 10 d. Visi šie paukščiai aptikti ne pirmame cikle.

Lietuvoje žinomi ir 6 Izraelyje žieduotų paukščių aptikimai: 2019 (1 aptikimas), 2020 (2), 2021 (1) ir 2022 m. (2). Visi šie paukščiai žieduoti pavasarinės migracijos laikotarpiu ir aptikti taip pat ne pirmame cikle.

Viską paaiškino dar du aptikimai. Tai Izraelyje 2018 m. balandžio 12 d. žieduoto paukščio aptikimas Lietuvoje gegužės 3 d., t. y. 21 po žiedavimo dieną. Šis aptikimas buvo pirmas žinomas Izraelyje žieduotos upinės žuvėdros aptikimas Lietuvoje ir įvertintas beveik kaip sensacija. Kitas aptikimas – Lietuvoje 2022 m. birželio 27 d. žieduoto paukščio aptikimas Juodosios jūros pakrantėje Rumunijoje rugsėjo 1 d. Abu aptikimai yra pirmo ciklo. Neliko abejonių, kad kažkiek upinių žuvėdrų iš Lietuvos į žiemavietes Afrikoje ir atgal į Lietuvą migruoja ir rytiniu Afrikos pakraščiu (iki šio tai buvo nežinoma).

Tai, kad Rytų Europos upinės žuvėdros migruoja rytiniu Afrikos pakraščiu, be abejonės, patvirtina šių paukščių žiedavimo duomenys. Izraelyje 2010 m. pradėjus skaitlingą šių paukščių žiedavimą per pavasarinę migraciją ir tą projektą tęsiant iki šiol jų sužieduota tūkstančiai, dauguma – ir su spalviniais žiedais. Todėl nenuostabu, kad iš 6 Lietuvoje aptiktų paukščių tik vienas buvo be spalvinio žiedo. Tarp gausybės Izraelio paukščių žiedavimo centre gautų pranešimų apie toje valstybėje per pavasarinę žieduotų paukščių aptikimus nemažai yra ir iš Europos rytų, centro ir net vakarų (9 pav.).

Izraelio ornitologas Yosefas Kiatas pagal upinių žuvėdrų žiedavimo ir aptikimo duomenis Europoje išskyrė keturis regionus: Atlanto, Pietų, Centrinės Europos ir Rytų (10 pav.). Pagal jį Centrinės Europos regiono, kuriam priskiriama ir Lietuva, ir kitos rytų Baltijos šalys, ir didžioji dalis Lenkijos, paukščiai į žiemavietes Afrikoje migruoja per Europą link Juodosios jūros vakarinės pakrantės, o toliau Vidužemio jūros rytiniu pakraščiu ir Afrikos rytine pakrante. Tuo pačiu maršrutu jos grįžta ir į perėjimo vietas.

Taigi naujausi duomenys patvirtina, kad kažkiek Lietuvos upinių žuvėdrų į žiemavietes Afrikoje ir atgal migruoja ir rytiniu Afrikos pakraščiu (tai anksčiau buvo nežinoma), bet tikrai ne visos. Nemažai jų, gal net dauguma migruoja ir vakariniu Afrikos pakraščiu.

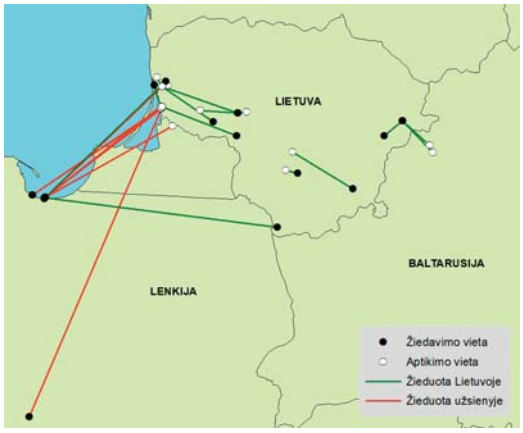

11 pav. *Upinių žuvėdrų dispersija (žemėlapyje yra atvejų, kai vieno paukščio žiedavimo vieta tiksliai sutampa su kito paukščio aptikimo vieta)*

DISPERSIJA IR FILOPATRIJA

Skaitytojui, kuriam šie terminai nežinomi, paaiškinsime, ką jie reiškia.

Dispersija yra subrendusių paukščių vietų veisimuisi pasirinkimas toliau nuo jų išperėjimo vietos. Dėl šio reiškinio vyksta keitimasis genetine medžiaga, todėl išvengiama inbrydingo (porų susidarymo iš artimų giminaičių), vyksta veisimosi arealo pakyčiai, kolonijinių paukščių naujų kolonijų formavimasis, populiacijų tankumo reguliavimasis. Filopatrija yra priešingas dispersijai reiškinys – sugrįžimas veisimuisi į išperėjimo vietą arba į perėjimo ankstesniais metais vietą.

Mums žinomas 10 paukščių, žieduotų, kai jie dar buvo neskraidantys jaunikliai, aptikimas tose pačiose vietose, kur jie buvo išperėti. Vertas dėmesio faktas, kad visi aptikti ne anksčiau nei trečiais kalendoriniais metais po žiedavimo. Antrais kalendoriniais metais po žiedavimo neaptiktas nė vienas! Taip pat žinoma 16 paukščių 18 sugrįžimų (du paukščiai aptikti po du kartus skirtingais metais) į vietas, kuriose jie perėjo anksčiau. Atvejai, kad vienais metais veisimosi laikotarpiu paukštis būtų aptiktas vienoje vietoje, o kitais metais kitoje vietoje, remiantis turimais duomenimis, nežinomi. Šie duomenys byloja apie Lietuvos upinių žuvėdrų gana didelį filopatrijos lygį.

Kita vertus, upinėms žuvėdroms būdinga ir dispersija. Žinomi 15 paukščių, kurie žieduoti Lietuvoje, kai dar buvo neskraidantys jaunikliai, aptikimai veisimosi laikotarpiu 8–304 km (mediana 76,5) atstumu nuo jų išperėjimo vietos. Du iš jų aptikti Baltarusijoje (46 ir 56 km nuo žiedavimo vietos) ir du – Lenkijoje (213 ir 304 km nuo žiedavimo vietos). Visi kiti aptikti Lietuvoje (8–102 km nuo žiedavimo vietos).

Taip pat žinomi 16 užsienyje žieduotų paukščių, kai jie dar buvo neskraidantys jaunikliai, aptikimai Lietuvoje veisimosi laikotarpiu 187–444 km (mediana 206,5) atstumu nuo žiedavimo vietos (11 pav.). Visi paukščiai, tiek žieduoti Lietuvoje, tiek žieduoti užsienyje, aptikti ne anksčiau nei trečiais kalendoriniais metais po žiedavimo, o antrais kalendoriniais metais po žiedavimo neaptiktas nė vienas!

Atstumai nuo žiedavimo vietos iki aptikimo vietos, be abejonės, būtų ir kitokie, jei žieduotų paukščių paieška tiek užsienyje, tiek Lietuvoje būtų vykusi ir kitose šių paukščių veisimosi vietose.

Tai, kad veisimosi vietose (kolonijose) neaptiktas nė vienas antrų kalendorinių metų paukštis, galima paaiškinti tuo, kad šio amžiaus individai veisimosi procese dar nedalyvauja ir perėjimo vietose jų tiesiog nebūna, o šiais atvejais tikslinga žieduotų paukščių paieška atlikta būtent tik jų veisimosi vietose.

Dėkojame visiems, kurie Lietuvoje yra žiedavę upines žuvėdras. Taip pat dėkojame tiems, kurie, aptikę žieduotus individus, pranešė Lietuvos paukščių žiedavimo centrui.

COMMON TERNS, RINGING DATA KNOWLEDGE

Ričardas PATAPAVIČIUS, Vytautas EIGIRDAS

Summary. *At 92 localities across the country, a total of 15,832 Common Terns have been ringed in Lithuania, 1133 in the period 1936-1978, 14,699 since 1979.*

Beginning in 2021, colour ringing of Common Terns has also occurred, utilising white or yellow rings with three black symbols (two digits consisting of numbers and/or letters and a third symbol consisting of a line around the ring in position two or three).

A database also exists containing 175 recoveries (recaptures, resightings) of 144 birds ringed in Lithuania and 63 recoveries (recaptures, resightings) of 40 birds ringed abroad.

As well as a map depicting the recovery data of the Common Terns, information regarding longevity of life, causes of death, circumstances of recoveries, dispersal and site fidelity is provided in the article.

© *Veronika Biveinytė*

JŪROS PAUKŠČIŲ PLUNKSNOS NAUDOJAMOS LYGINANT BALTIJOS JŪROS IR ARKTIES REGIONŲ TARŠĄ

Veronika BIVEINYTĖ, Rasa MORKŪNĖ
Klaipėdos universitetas

Tarša sunkiaisiais metalais ir kitais elementais didėja ne tik aplinkoje, bet ir gyvuosiuose organizmuose. Kadangi paukščių plunksnos gali būti naudojamos kaip bioindikatoriai taršai tirti, pristatome apibendrintus rezultatus apie įvairių elementų koncentracijas jūros paukščių plunksnose, taip įvertindamos ir palygindamos taršą Baltijos jūros ir Arkties regionuose.

Sunkieji metalai ir kiti cheminiai elementai yra paplitę aplinkoje dėl natūraliai vykstančių geologinių ciklų, bet dėl tokių žmogaus veiklų kaip metalų rūdos perdirbimas aplinkoje atsiranda papildoma tarša. Ilgas sunkiųjų metalų ir kitų elementų išsilaikymas aplinkoje, bioakumuliacija (susikaupimas) gyvuosiuose organizmuose ir judėjimas mitybos grandinėmis iš vienų organizmų į kitus gali sukelti neigiamų pasekmių visai gyvajai aplinkai.

Užterštuose vandens telkiniuose paukščių kūno audiniai gali bioakumuliuoti nemažus sunkiųjų metalų ir kitų elementų kiekius. Teršalų koncentracijų matavimas tiesiogiai paukščių audiniuose, tokiuose kaip kepenys ar raumenys, yra geriausias būdas tirti cheminių elementų koncentracijas. Deja, tiriant šiuos audinius, būtina tyrimams naudoti žuvusius paukščius arba sumedžioti jų tyrimams, o tai kelia etinius klausimus. Tad plunksnų analizė yra daug paprastesnis būdas siekiant nustatyti sukauptus teršalus gyvuose paukščiuose, be to, plunksnos gali būti imamos kelis kartus iš to paties gyvo individo nesukeliant jam žalos.

Su lesalu į paukščio organizmą atkeliaujantys cheminiai elementai į plunksnas patenka per kraujagysles ir kaupiasi tol, kol plunksnos užauga (maždaug dvi ar tris savaites). Kai plunksna visiškai susiformuoja, kraujagyslės sunyksta, taip plunksnoje išlieka gana pastovi elementų koncentracija, kurios matavimas gali būti naudojamas aplinkos užterštumui vertinti. Kadangi paukščiai kiekvienais metais keičia plunksnas (šeriasi), atliekant elementų koncentracijų plunksnose tyrimus svarbu žinoti, kur konkrečios rūšies suaugę paukščiai užsiaugino naujas plunksnas. Jauniklių plunksnų cheminės sudėties analizė atskleidžia, kokioje aplinkoje paukščių jaunikliai gyveno, kol užaugo jų plunksnos.

Plunksnos analizei buvo renkamos didžiųjų kormoranų (Phalacrocorax carbo) jauniklių žiedavimo metu © Julius Morkūnas

Ledinė antis (Clangula hyemalis) su jaunikliais Arktyje © Julius Morkūnas

Rudakaklis naras (Gavia stellata) su jaunikliu Arktyje Kolgujevo saloje © Julius Morkūnas

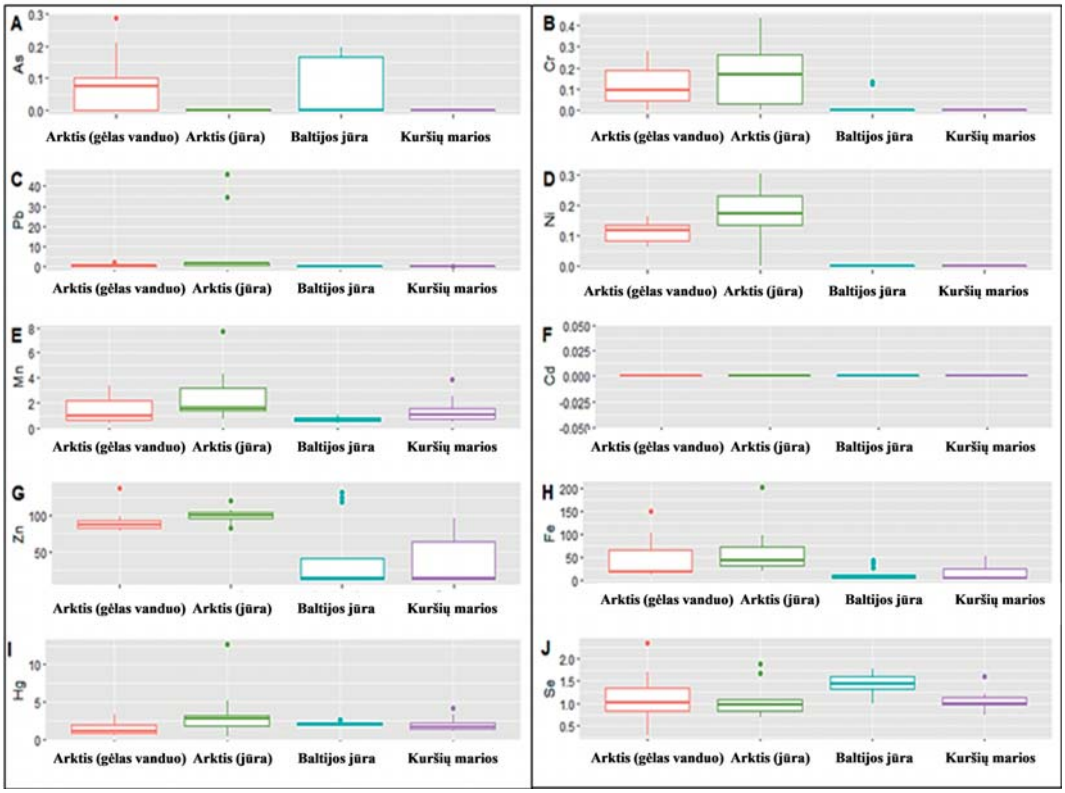

Vidutinės cheminių elementų koncentracijos skirtingose ekosistemose užaugusiose jūros paukščių plunksnose, mg/kg. Ryški linija žymi vidutines reikšmes.

Šiam tyrimui pasirinktos trys vandens paukščių rūšys, besiskiriančios ekologijos bruožais:

• didieji kormoranai, kurie maitinasi žuvimis Baltijos jūroje ir Kuršių mariose. Buvo naudojamos jauniklių plunksnos, surinktos Nemuno deltos ir Pajūrio regioninių parkų kolonijose;

• ledinės antys, kurios plunksnas keičia ir peri Arkties regiono ežeruose (jaunikliai ir perinčios patelės) ir jūrose (patinai). Jų plunksnos buvo surinktos iš Baltijos jūros žvejų tinkluose žiemos metu žuvusių paukščių;

• rudakakliai narai, kurie plunksnas keičia ir peri Arkties regiono ežeruose. Jų plunksnos taip pat buvo surinktos iš Baltijos jūros žvejų tinkluose žiemos metu žuvusių paukščių.

Analizuoti šie metalai: chromas (Cr), varis (Cu), manganas (Mn), nikelis (Ni), geležis (Fe,) cinkas (Zn). Taip pat sunkieji metalai: kadmis (Cd), švinas (Pb), gyvsidabris (Hg) ir pusmetalis arsenas (Ar) bei ne metalas selenas (Se).

Arkties regione plunksnas auginusių jūros paukščių plunksnose tiek gėlo, tiek druskingo vandens ekosistemose nustatytos aukštesnės sunkiųjų metalų koncentracijos nei Baltijos jūros regione užaugusių paukščių plunksnose, išskyrus seleno ir gyvsidabrio koncentracijas.

Apibendrinant galima teigti, kad Baltijos jūros ir Arkties regionuose atsiskleidžia ta pati bendra problema – tarša sunkiaisiais metalais ir kitais elementais. Nors atrodytų, kad Arktyje aplinka turėtų būti neužteršta, tačiau dėl pramonės veiklos ir klimato kaitos, užterštumo situacija ir poveikis gyvajai aplinkai keičiasi, todėl ne tik Baltijos, bet ir Arkties regionuose svarbu stebėti sunkiųjų metalų ir kitų elementų taršą.

Parengta pagal Klaipėdos universiteto (KU) Ekologijos ir aplinkotyros studijų programos V. Biveinytės magistro baigiamojo darbo rezultatus. Elementų analizę parėmė KU Mokslo ir studijų skatinimo fondas.

Už pagalbą surenkant kormoranų plunksnų mėginius dėkojame Ventės rago ornitologui Vytautui Eigirdui ir Pajūrio regioninio parko bei Nemuno deltos regioninio parko administracijoms, už pagalbą surenkant jūros paukščius iš žvejų – Lietuvos ornitologų draugijai.

Dykuminis kūltupys (Oenanthe deserti). Šventoji, 2022-11-01 © Vida Laukžemienė

DYKUMINIS KŪLTUPYS – NAUJA PAUKŠČIŲ RŪŠIS LIETUVAI

Vida LAUKŽEMIENĖ

2022 m. lapkričio 1 d. Lietuvoje aptikta nauja paukščių rūšis – dykuminis kūltupys (*Oenanthe deserti*). Tai jau ketvirta nauja Lietuvai šiais metais registruota paukščių rūšis (2022-04-01 – juostuotasis sakalinis erelis (*Aquila fasciata*), 2022-05-08 – palšasis peslys (*Elanus caeruleus*), 2022-07-22 – žiedasnapis kiras (*Larus delawarensis*). Taigi, dabar Lietuvos paukščių sąraše (įskaitant ir D bei E kategorijas) – 405 paukščių rūšys.

Beveik kiekvieną savaitgalį mano rytas prasideda prie jūros. Gyvenu dėkingoje paukščiams stebėti vietoje. Nuo namų iki pajūrio – apie 600 metrų. Daug pajūry praskrendančių paukščių jau paliko Lietuvą. Šiuo metu daugiausia stebiu jūroje esančius paukščius. Lapkričio 1 d. rytą planavau važiuoti į Palangą ir nuo Palangos tilto stebėti jūrinius paukščius. Deja, ryte buvo didelė migla, matomumas prastas. Dėl blogo oro monoklio neėmiau. Mano maršrutas visada panašus. Pradėjau nuo pagrindinio įėjimo į paplūdimį. Pasirodė, kad išgirdau sniegstarčių garsus, todėl pradėjau įdėmiau žvalgytis. Paplūdimio vidury pamačiau straksintį kūltupį. Aš, kaip visuomet, iš karto fotografuoju. Be to, jis man pasirodė labai jau vėlyvas. Tokiomis oro sąlygomis nuotraukos išėjo prastokos. Toliau tęsiau savo pasipaukštinėjimą pajūriu. Prie upės žiočių užtikau taip pat vėlyvą juodakrūtį bėgiką. Namuose – kava ir nuotraukų peržiūra... Vyras iškart sutempė visas turimas knygas: paukštelis buvo labai panašus į dykuminį kūltupį. Skrendančio paukščio nenufotografavau. Kilus abejonių, įkėliau nuotrauką į feisbuką. Tada ir prasidėjo nuotraukų vertinimas ir dykuminio kūltupio tvirtinimai. Kitą dieną, norėdami padaryti geresnių nuotraukų, išėjome jo ieškoti ir lengvai radome jau kitoje vietoje – Šventosios upės žiotyse. Oras buvo puikus, todėl nuotraukos išėjo ge-

Dykuminis kūltupys (Oenanthe deserti). Šventoji, 2022-11-02 © Vaidotas Laukžemis

ros. Pavyko nufotografuoti skrendantį paukštį: uodega patvirtino naują paukščių rūšį Lietuvai – dykuminis kūltupys (*Oenanthe deserti*). Tą dieną lankėsi daug paukščių stebėtojų ir fotografų. Dar kitą dieną jo čia jau niekas neberado – kūltupys pasitraukė.

Dykuminiai kūltupiai peri Šiaurinėje Afrikoje (nuo Maroko iki Egipto), Sirijoje, Saudo Arabijoje, Kazachstane, Uzbekistane, Turkmėnistane, Irane, Afganistane, Mongolijoje ir Kinijoje. Žiemoja piečiau – šiaurinėje Afrikos dalyje, Arabijos pusiasalyje, Pakistane, Indijoje. Europoje apsilanko reguliariai: Švedijoje matytas 63 kartus, Olandijoje – 41, Norvegijoje – 33, Suomijoje – 30, Danijoje – 19, Ispanijoje – 13, Belgijoje – 9, Lenkijoje – 4, Rumunijoje ir Austrijoje – po 3, Austrijoje – 2. Taip pat ne kartą aptiktas ir Didžiojoje Britanijoje, Airijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje (*www.tarsiger.com*).

Latvijoje pirmą kartą stebėtas 2003 m. Šiuo metu šalyje yra 6 dykuminio kultupio registracijos, ir visos pajūryje (net penki stebėjimai pajūryje nuo Liepojos iki Lietuvos sienos). Anksčiausiai matytas spalio 9 d., vėliausiai – gruodžio 9 d. (*www.putni.lv*).

Dykuminis kūltupys (Oenanthe deserti). Šventoji, 2022-11-02 © Vida Laukžemienė

DESERT WHEATEAR - A NEW SPECIES FOR LITHUANIA

Vida LAUKŽEMIENĖ

Summary. *A Desert Wheatear, a new species for Lithuania, was found at Šventoji on the Baltic sea coast on 1 November 2022.*

This is the 405th species of the Lithuania bird list.

Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2022 m. rudenį

Parengė Saulius KARALIUS

Ši 2022 m. rudenį pastebėtų paukščių suvestinė parengta pagal Lietuvos ornitofaunistinės komisijos (LOFK) sudarytą paukščių sąrašą. Pateikiama tik konkreti informacija – paukščio rūšis (porūšis), stebėjimo data ir vieta, stebėtų paukščių skaičius, kai kuriais atvejais – ir jų lytis bei amžius.

Kai kurių rūšių paukščių stebėjimams reikia pildyti specialią LOFK anketą. Ją rasite www.birdlife.lt/index.php/lofk/(lietuvių ir anglų kalbomis).

Informaciją, apie kokias paukščių rūšis ir kokiu laikotarpiu LOFK renka stebėjimus, rasite http://www.birdlife.lt/index.php/lofk/lt-paukseiai/.

Skiauterėtoji gaga (Somateria spectabilis). Melnragė, 2022-11-01 © Paulius Vavilovas

Kiekvieno stebėjimo pabaigoje skliausteliuose įrašyta stebėtojo (-ų) pavardė (-ės), taip išsaugoma konkretaus atvejo stebėtojo autorystė.

Sutrumpinimai:
[VS] – *vėlyvas stebėjimas;*
[AS] – *ankstyvas stebėjimas;*
[15] – *kelinta šios rūšies registracija Lietuvoje;*
[DB] – *didelis būrys.*

JUODOJI GULBĖ (*Cygnus atratus*)

2022-11-30 stebėta Asvejos ež., Molėtų r. (R. Padaigienė).

KANADINĖ BERNIKLĖ (*Branta canadensis*)

2022-10-15 šiaurinėje Krokų lankos ež. pakrantėje, Šilutės r., stebėta mišriame žąsų būryje (K. Čepėnas, A. Čerkauskas, A. Ulevičius), 10-17 viena mišriame žąsų būryje prie Gulbinų ež., Biržų r. (B. Maldūnienė), 10-30 viena praskrido virš jūros ties Olandų kepure (S. Karalius), 10-30 aštuonių berniklių būrelis praskrido į pietus virš jūros ties Nida (A. Šimkus).

Paprastoji berniklė (Branta bernicla). Ventės ragas, 2022-10-30 © Rokas Mizeikis

PAPRASTOJI BERNIKLĖ (*Branta bernicla*)

2022-10-20 pirmametis paukštis stebėtas Kopgalyje, 10-23 trys paukščiai praskrido į šiaurę virš jūros ties Olandų kepure (S. Karalius), 10-29 Nidos pajūryje 1 berniklė palei krantą praskrido į pietus (A. Šimkus), 10-30 trys paukščiai praskrido į pietus jūroje ties Juodkrante (L. Dvylys), 1 paukštis ant Ventės rago molo (R. Mižeikis), 1 paukštis praskrido į pietus virš jūros ties Nida (A. Šimkus), 10-31 suaugęs paukštis Klaipėdos uosto akvatorijoje netoli senosios perkėlos (S. Karalius), 11-01 du paukščiai laikėsi tarp Kopgalio ir Melnragės (A. Raudonius).

RUDAKAKLĖ BERNIKLĖ (*Branta ruficollis*)

2022-10-01 vienas paukštis praskrido Būtingės laukuose šiaurės kryptimi link Latvijos (V. Paznekaitė).

BALTAKAKTĖ ŽĄSIS (*Anser albifrons*)

2022-09-08 trys paukščiai praskrido virš Šventosios miestelio (V. ir V. Laukžemiai), apie 30 baltakakčių ir želmeninių žąsų būrelis praskrido virš Klaipėdos pietvakarių kryptimi (A. Morkūnas), 11 paukščių būrelis nusileido laukų baloje ties Striukais, Pakruojo r. (R. Raudonius) [AS].

TRUMPASNAPĖ ŽĄSIS (*Anser brachyrhynchus*)

2022-10-22 stebėta tundrinių ir baltakakčių būryje laukuose šiauriau Viešinto ež., Anykščių r. (A. Šimkus).

MANDARININĖ ANTIS (*Aix galericulata*)

2022-09-04 patelė aptikta Klaipėdoje prie Jono kalnelio (U. Kuzminskaitė), 11-08 viena laikėsi kūdroje Nuotekų k., Ukmergės r. (L. Starta).

NUODĖGULĖ (*Melanitta fusca*)

2022-10-22 du paukščiai Vištyčio ež. (A. Raudonius), 10-23 keturi paukščiai stebėti Kauno mariose ties Arlaviškė-

mis, Kauno r. (P. Ignatavičius, J. Klimaitė), 10-27 jaunas paukštis stebėtas Ekrano mariose Panevėžyje (B. Vaičiūnas), 1 stebėta Kauno HE tvenkinyje (U. Plečkaitytė), 10-28 trys jauni paukščiai maitinosi Vievio ež., Elektrėnų sav. (R. Akstinas), 10-30 du paukščiai stebėti Platelių ež. prie „Linelio“ viešbučio (U. Kuzminskaitė), 11-01 du paukščiai – Lampėdžių karjere Kaune (R. Jusevičienė), 11-03 dvi – Žuvinto ež. (T. Povilauskas), 11-05 septyni paukščiai – Vievio ež., Elektrėnų r. sav. (A. Piečiukaitis), 11-12 apie 10 paukščių Dusios ež. šiaurinėje dalyje, Lazdijų r. (A. Petraška), 11-14 keturi paukščiai Širvėnoje, Biržuose (B. Maldūnienė), 11-27 dvylika paukščių (1+4+7) Alaušo ež., Utenos r. (D. Norkūnas).

JUODOJI ANTIS (*Melanitta nigra*)

2022-10-27 stebėta Kauno HE tvenkinyje (U. Plečkaitytė).

VIDUTINIS DANČIASNAPIS (*Mergus serrator*)

2022-10-30 aštuoni individai Papio ež., Šalčininkų r. (A. Skirpstas), 11-03 stebėtas Dusios ež. pietinėje dalyje (T. Povilauskas), 11-05 trys paukščiai – Bebruliškės tvenk., Kazlų Rūdos sav. (R. Jusevičienė), 11-13 patelė ar jaunas paukštis Dusios ež. (E. Šniaukšta).

LEDINĖ ANTIS (*Clangula hyemalis*)

2022-10-22 jaunas paukštis nardė Beičių tvenk., Rokiškio r. (B. Stukė), 10-30 patinas Papio ež., Šalčininkų r. (A. Skirpstas), 11-01 dvi antys Kalvarijos tvenk., Kalvarijos m. (I. Šalaševičius), 11-05 vienas paukštis stebėtas Šilavoto tvenk., Prienų r. (R. Jusevičienė), 11-07 keturios antys Nemune ties Birštonu (M. Potter), 11-19 du paukščiai – Lampėdžių karjere Kaune (R. Jusevičienė).

PAPRASTOJI GAGA (*Somateria mollissima*)

2022-10-22 patinas stebėtas Elektrėnų marių šiaurės rytų dalyje (T. Povilauskas), čia ji matyta ir 10-28 (R.Akstinas), 10-23 patelė praskrido į pietus virš jūros ties Olandų kepure (S. Karalius).

SKIAUTERĖTOJI GAGA (*Somateria spectabilis*)

2022-10-31 marių akvatorijoje ties Kopgalio molu stebėtas pirmametis patinukas (S. Karalius). 11-01 ten pat paukštį stebėjo P. Vavilovas [6].

RAGUOTASIS KRAGAS (*Podiceps auritus*)

2022-10-13 vienas individas praskrido kartu su juodosiomis antimis jūroje ties Olandų kepure (S. Karalius), 10-30 jūroje ties Nida į pietus praskrido šeši kragai, galbūt vienas iš jų (arba kitas paukštis) matytas nardantis netoli kranto (A. Šimkus), 10-31 du paukščiai matyti jūroje ties Nida (L. Dvylys), 11-02 du paukščiai stebėti plaukiojantys jūroje netoli Juodkrantės, 11-03 du paukščiai praskrido į pietus jūroje ties Nida (A. Raudonius), 11-06 du paukščiai jūroje ties Nida (R. Padaigienė, V. ir V. Laukžemiai), 11-19 vienas paukštis jūroje ties Preilos paplūdimiu (T. Povilauskas).

BALTASIS GANDRAS (*Ciconia ciconia*)

2022-09-14 vienas paukštis laukuose rinko sliekus prie Ramygalos, Panevėžio r. (S. Paltanavičius), 09-15 du paukščiai skraidė virš Nemuno prie Čiurlionio tilto Kaune (G. Dvylys), 09-20 vienas ražienose ties Pakojais, Panevėžio r. (A. Čerkauskas), 09-21 vienas paukštis stebėtas besimaitinantis išdirbtame lauke ties Bardžiais, Šilalės r. (A. Raudonius), 10-01 matytas prie Paluknio, Trakų r. (B. Stukė), 10-09 vienas paukštis netoli Pandėlio, Rokiškio r. (K. Čepėnas), 10-13 vienas Sūsninkų k., Kalvarijos sav. (I. Šalaševičius), 3 jauni paukščiai stebėti Pasvalio r. Židžiūnų kaimo laukuose (G. Petkus), 11-10 stebėtas vienas sužeistas individas ties Veisiejais (U. Plečkaitytė), 11-19 du paukščiai – šalia kelio Šeduva–Kėdainiai ties Mantviliškio k., Kėdainių r. (B. Jareckas), 11-30 vienas paukštis stebėtas ties Kybartais (A. Budreika) [VS].

Mandarininė antis (Aix galericulata).
Klaipėda, 2022-09-04 © Ugnė Kuzminskaitė

Kilnusis erelis (Aquila chrysaetos).
Būtingė, Šventoji, 2022-10-29 © Vaidotas Laukžemis

KILNUSIS ERELIS (*Aquila chrysaetos*)

2022-10-09 jaunas paukštis skrido palei Kirdonių mišką Biržų r. (B. Maldūnienė), 10-29 vienas jaunas paukštis stebėtas laukuose ties Būtinge (V. ir V. Laukžemiai).

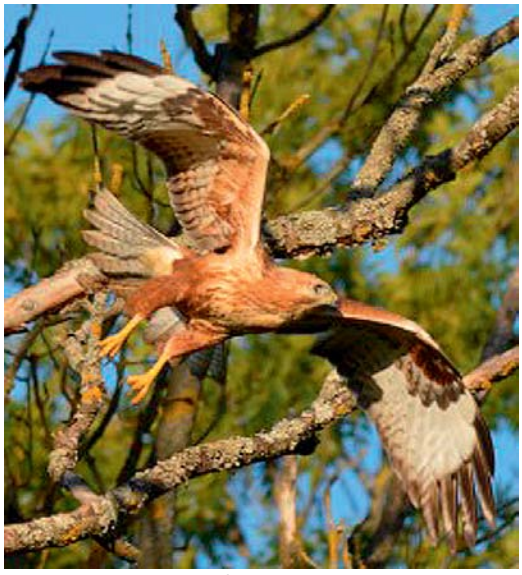

Stepinis suopis (Buteo rufinus).
Bundalai, Šilutės r., 2022-09-08 © Marijus Briedis

Sakalas keleivis (Falco peregrinus calidus).
Baldegiai, Kelmės r., 2022-09-18 © Augustas Raudonius

MAŽASIS ERELIS RĖKSNYS (*Clanga pomarina*)

2022-10-03 vienas paukštis skrido netoli Žilvičiupio k., Ukmergės r. (R. Akstinas), 10-06 net keturi paukščiai, erzindami suopių porą, suko ratus Tumėjos k., Anykščių r. (M. Maasas), 10-08 vienas sklandė Šiaulių r. Tarvydžių kaimo apylinkėse (D. Račkauskaitė) [VS].

TŪBUOTASIS SUOPIS (*Buteo legopus*)

2022-09-13 medžiojo Kukarskės k., Šakių r. (O. Atkočaitis) [AS].

Raudonkojis sakalas (Falco vespertinus).
Ventės ragas, 2022-09-17 © Vytautas Jusys

STEPINIS SUOPIS (*Buteo rufinus*)

2022-09-07 jaunas paukštis blaškėsi, negrabiai tūpdamas į medžius ties Bundalų k., Šilutės r. (E. ir M. Briedžiai), 10-14 vienas pirmametis paukštis netoli Sakučių, Šilutės r. (V. Karlonas, J. Karlonienė) [16].

VAPSVAĖDIS (*Pernis apivorus*)

2022-10-15 skrendantis paukštis stebėtas ties Dreverna (V. Kilčauskas, A. Kasparavičius, R. Vaišvilienė) [VS].

STEPINĖ LINGĖ (*Circus macrourus*)

2022-09-04 laukuose prie Veleikių k., Zarasų r., stebėtas patinas, (K. Čepėnas), 09-12 suaugęs patinas stebėtas medžiojantis netoli Kairiškių, Akmenės r., vėliau greičiausiai tas pats individas stebėtas ties Savarina, Mažeikių r. (A. Raudonius), 09-26 jauniklis prie Pasvaliečių k., Biržų r. (B. Maldūnienė).

NENDRINĖ LINGĖ (*Circus aeruginosus*)

2022-11-13 jaunas paukštis medžiojo virš nendrynų prie Metelių ež., Lazdijų r. (M. Karlonas) [VS].

ŽUVININKAS (*Pandion haliaetus*)

2022-10-22 vienas paukštis medžiojo Beičių tvenk., Rokiškio r. (B. Stukė) [VS].

STARTSAKALIS (*Falco columbarius*)

2022-09-01 patelė arba jaunas paukštis stebėtas prie Streipūnų, Elektrėnų sav. (A. Šimkus), 09-05 vienas paukštis (jauniklis arba patelė) pakilo nuo elektros laidų laukuose netoli Daniūnų, Panevėžio r., 1 paukštis (patelė arba jauniklis) pakilo nuo šieno ritinio laukuose ties Antanava, Panevėžio r. (R. Akstinas).

RAUDONKOJIS SAKALAS (*Falco vespertinus*)

2022-09-01 pirmametis paukštis ties Saugėlaukiu, Joniškio r. (E. Smislovs), 09-03 du pirmamečiai paukščiai ant ryšio

Jūriniai bėgikai (Calidris maritima). Melnragė, 2022-10-14 © Saulius Karalius

bokšto atotampų ties Pivoriūnais, Molėtų r., pirmametis paukštis persekiojo kranklį ties Adomaitiškiais, Molėtų r. (R. Karpavičius), 1 jauniklis ties Musteikos k. ir 1 Kabelių k., Varėnos r. (M. Karlonas), 2 paukščiai Stalėriškių k., Molėtų r. (D. Stalauskienė), 1 ant elektros laidų ties Lindiniškių k., Vilniaus r. (V. Buckus), 09-05 vienas paukštis medžiojo laukuose šalia Raguvos, Panevėžio r., 1 jaunas paukštis netoli Antakalnio k., Ukmergės r. (R. Akstinas), 09-06 jauniklis maitinosi Nidoje ties Parnidžio kopa (T. Kaminskas), 1 pirmametis prie Karališkių k., Biržų r. (A. Naudžius), 09-09 trys paukščiai prie Kirdonių k. palei Tatulos upę, Biržų r. (B. Maldūnienė), 09-10 vienas matytas Ventės rage (V. Jusys), pirmametis paukštis ties Pikčiūnais, Molėtų r. (A. Čerkauskas), 09-11 vienas praskrido Ventės rage (V. Jusys), 09-14 vienas jaunas prie Kruopių, Akmenės r. (A. Naudžius), 09-17 vienas pirmametis prie Sriubiškių k., Kupiškio r. (A. Naudžius, V. Stirkė), 1 Ventės rage (V. Jusys), 09-19 pirmametis paukštis virš Liepkalnio Vilniuje (R. Karpavičius), 09-24 pirmametis paukštis ant laidų tarp Klaipėdos ir Kretingalės (S. Karalius), 09-26 jaunas paukštis stebėtas ant laidų ties Melniais, Joniškio r. (A. Raudonius).

SKĖTSAKALIS (*Falco subbuteo*)

2022-10-01 du pirmamečiai paukščiai matyti Juodkrantės kormoranų kolonijoje, 1 praskrido į pietus Pervalkoje (A. Šimkus), 10-02 vienas individas praskrido į pietus šiaurinėje Klaipėdos dalyje (S. Karalius) [VS].

PAPRASTASIS PELĖSAKALIS (*Falco tinnunculus*)

2022-11-12 vienas paukštis ties Miklusėnais, Alytaus r. (A. Petraška), 11-26 matytas ant aukštos įtampos laidų ties Šikšniais, Vilkaviškio r. (A. Raudonius), 1 paukštis medžiojo arimuose prie Kazbėjų, Vilniaus m. sav. (A. Šimkus).

SAKALAS KELEIVIS (*Falco peregrinus*)

2022-09-18 *calidus* porūšio paukštis su grobiu naguose praskrido ties Baldegiais, Kelmės r. (A. Raudonius).

MORNELIS (*Charadrius morinellus*)

2022-09-04 jaunas paukštis skraidė aktyviai skleisdamas skrydžio balsą, vėliau nusileido ir maitinosi suartame lauke prie Liaudiškių, Radviliškio r. (A. Šimkus) [12].

AMERIKINIS SĖJIKAS (*Pluvialis dominica*)

2022-10-16 vienas paukštis stebėtas Kintų žuv. tvenk., Šilutės r. Skleisdamas būdingą balsą perskrido iš vieno tvenkinio į kitą ir nutūpė tarp dirvinių sėjikų (A. Šimkus) [2].

DIDŽIOJI KUOLINGA (*Numenius arquata*)

2022-10-30 kelyje Panevėžys–Pakruojis, netoli Mediniškių k., Šiaulių apskr., žiemkenčiuose maitinosi 13 paukščių būrys (K. Čepėnas) [VS].

ŽALIAKOJIS TULIKAS (*Tringa nebularia*)

2022-11-05 stebėtas Kazlų Rūdos sav. Bebruliškės tvenk. (R. Jusevičienė) [VS].

TIKUTIS (*Tringa glareola*)

2022-11-06 stebėtas Gulbinų ež. krantinėje, Biržų r. (B. Maldūnienė) [VS].

GAIDUKAS (*Calidris pugnax*)

2022-11-05 trys paukščiai stebėti Kazlų Rūdos sav. Bebruliškės tvenk. (R. Jusevičienė) [VS].

LENKTASNAPIS BĖGIKAS (*Calidris ferruginea*)

2022-10-15 vienas paukštis stebėtas nuleistame šiauriniame Kintų žuv. tvenk. (A. Raudonius, A. Šimkus) [VS].

JŪRINIS BĖGIKAS (*Calidris maritima*)

2022-10-14 švintant 4 paukščiai stebėti ant pietinio molo, o vėliau atskrido ant šiaurinio Melnragės molo (A. Šimkus, A. Raudonius), ten pat stebėti 2 paukščiai ant Melnragės, dar 2 ant pietinio molo (S. Karalius), 10-21 vienas paukštis kartu

Plokščiasnapis plaukikas (Phalaropus fulicarius). Nemirseta, Palanga, 2022-09 -24 © Renata Jusevičienė

Raiboji pelėda (Surnia ulula). Pasvalio r., 2022-11-19 © Armandas Naudžius

su smiltinukais pajūryje netoli Juodkrantės (J. Zarankaitė), 10-30 vienas paukštis prie Palangos tilto ant akmenų (L. ir M. Šniaukštos), 11-01 ten pat 2 paukščius stebėjo A. Aleliūnas [14].

PLOKŠČIASNAPIS PLAUKIKAS (*Phalaropus fulicarius*)

2022-09-24 prie Palangos tilto, šalia akmenų molo, plaukiojo 1 paukštis (M. Montrimaitė), greičiausiai tas pats individas stebėtas paplūdimyje ties Nemirseta (R. Jusevičienė), 10-06 vienas paukštis kelioms minutėms buvo nusileidęs Kintų prieplaukoje, vėliau vėl pakilo ir nuskrido pietų kryptimi (M. Karlonas) [11].

SMILTINUKAS (*Calidris alba*)

2022-11-06 du paukščiai praskrido pajūriu į pietus ties Juodkrante (R. Padaigienė, V. ir V. Laukžemiai) [VS].

SMAILIAUODEGIS PLĖŠIKAS (*Stercorarius parasiticus*)

2022-09-01 du paukščiai atakuodami kirus praskrido Smiltynės paplūdimyje (L. Dvylys), 10-13 tamsios formos paukštis praskrido jūroje ties Olandų kepure (S. Karalius), 10-29 du plėšikai praskrido į pietus jūroje ties Nida (A. Šimkus).

BUKAUODEGIS PLĖŠIKAS (*Stercorarius pomarinus*)

2022-09-17 pirmametis paukštis rastas negyvas pajūryje ties Kunigiškėmis, Palanga (I. Stumbraitė, L. Stumbrienė), 2022-10-25 antrų–trečių kalendorinių metų paukštis matytas Baltijos jūroje ties Palanga, 20 km nuo kranto (E. Komar, V. Eigirdas, P. Bagdonas, A. Naudžius) [24].

ILGAUODEGIS PLĖŠIKAS (*Stercorarius longicaudus*)

2022-10-12 pirmų metų paukštis stebėtas migruojantis jūroje ties Olandų kepure (S. Karalius) [21].

TRIPIRŠTIS KIRAS (*Rissa tridactyla*)

2022-10-13 pirmametis paukštis praskrido pietų link jūroje ties Olandų kepure (S. Karalius), 10-29 jūroje ties Nida į pietus praskrido 6 pirmamečiai paukščiai, 10-30 pirmametis paukštis palei paplūdimį praskrido į pietus Nidos pajūryje (A. Šimkus), 11-03 jaunas paukštis praskrido į pietus jūroje ties Nida (A. Raudonius), 11-06 pirmametis paukštis praskrido jūroje ties Olandų kepure (S. Karalius).

POLIARINĖ ŽUVĖDRA (*Sterna paradisaea*)

2022-09-18 pirmametis paukštis paplūdimyje ties Nemirseta (S. Karalius), 10-28 pirmametis paukštis kurį laiką skraidė ties Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus).

UPINĖ ŽUVĖDRA (*Sterna hirundo*)

2022-10-24 vienas paukštis Elektrėnų mariose ties Elektrėnų elektrine (A. Petraška), čia stebėta ir 10-28 (R. Akstinas) [VS].

TAISTĖ (*Cepphus grylle*)

2022-10-13 du paukščiai praskrido jūroje kartu su nuodėgulėmis ties Olandų kepure (S. Karalius).

BALINĖ PELĖDA (*Asio flammeus*)

2022-10-14 stebėta netoli pietinių Kintų tvenk. prie keliuko link Stankiškių k. (U. Kuzminskaitė, L. Izotova, I. Baltrūnienė, V. Lepeška).

URALINĖ PELĖDA (*Strix uralensis*)

2022-10-22 Ažvinčių girios šiauriniame pakraštyje užfiksuotas medžiojantis individas. Prieš tai girdėtas šaižus riksmas. Galimai patelė (Valdemaras D.), 11-24 vienas paukštis prasklendė virš pamiškės pievos ir dingo gretimame miške Tumėjos k., Anykščių r. (R. Kaunietis).

RAIBOJI PELĖDA (*Surnia ulula*)

2022-11-01 stebėta Aukštumalos pelkės pažintiniame take, ties pirmuoju stebėjimo bokšteliu, Šilutės r. (G. Lovčikaitė), 11-19 viena stebėta ties Paberžėliais, Pasvalio r. (A. Naudžius).

JUODASIS ČIURLYS (*Apus apus*)

2022-09-17 Vilniaus mieste virš Neries upės ties Vingio parku ir televizijos bokštu skrido ir aktyviai maitinosi 8

juodieji čiurliai (G. Petkus), 1 skraidė virš Simno žuv. tvenk., Alytaus r. (A. Petraška), 1 paukštis migravo šiaurinėje Klaipėdos dalyje (S. Karalius), 09-19 daugiau nei 20 paukščių stebėti Vilniuje palei Nerį atkarpoje tarp Baltojo ir Žirmūnų tiltų (A. Šimkus), 09-20 Pasvalio r., Joniškėlio apyl. Katkūnų k. prieigose, stebėtas 1 paukštis (G. Petkus), 09-27 vienas paukštis skraidė Joniškyje (A. Raudonius, P. Bagdonas) [VS].

LĖLYS (*Caprimulgus europaeus*)

2022-10-25 stebėtas praskrendantis Dembavoje, Panevėžio r. (B. Vaičiūnas).

KUKUTIS (*Upupa epops*)

2022-10-01 du paukščiai Dembavoje, Panevėžio r. (B. Vaičiūnas).

VANDENINIS STRAZDAS (*Cinclus cinclus*)

2022-10-30 vienas ant Juodkrantės molo prie marių (J. Kanapė), 11-12 vienas maitinosi Vilnelėje ties Belmontu (T. Gerdauskas), 11-15 vienas paukštis marių pakrantėje ties senąja Smiltynės perkėla (S. Karalius), 11-25 vienas paukštis Veiviržo upėje ties Veivirženais, Klaipėdos r. (L. Dembickienė), 11-29 vienas paukštis Nevėžyje ties Murmulių atodanga, Panevėžio r. (R. Reifas).

RAGUOTASIS VIEVERSYS (*Eremophila alpestris*)

2022-11-13 penkių vieversių būrelis stebėtas laukuose prie Daniliškių, Vilniaus m. sav. (A. Šimkus), 11-21–25 vienas individas kasdien stebėtas Ventės rage (V. Eigirdas, V. Jusys), 11-27 mažiausiai 5 paukščiai stebėti ties Poderiškiais, Kauno r. (P. Ignatavičius, J. Klimaitė).

DYKUMINIS KŪLTUPYS (*Oenanthe deserti*)

2022-11-01 stebėtas ir fotografuotas Šventosios pajūryje, Palangos sav. Pirma rūšies registracija Lietuvoje (V. Laukžemienė).

UOLINIS KALVIUKAS (*Anthus petrosus*)

2022-09-11 Palangos sav. Šventosios pajūryje vienas paukštis stebėtas šalia molo (V. Laukžemienė), 09-26 trys kalviukai Šventosios pajūryje prie molo (S. Medžionis), 09-29 bent 3 paukščiai ant Ventės rago molo, Šilutės r. (A. Petraška, V. Eigirdas), 09-30 mažiausiai 3 individai ant Melnragės molo, 10-01 vienas kalviukas maitinosi ant Juodkrantės marių krantinės akmenų (A. Šimkus), 10-02 vienas ant Melnragės molo akmenų (S. Karalius), 10-05 vienas ant Ventės rago molo (M. Karlonas), 10-14 vienas paukštis ant Melnragės, kitas ant pietinio molo (S. Karalius), 10-16 vienas ant Melnragės molo (A. Raudonius), 11-03 vienas paukštis ant marių krantinės akmenų Kopgalyje (S. Karalius), 11-20 du individai ant Melnragės molo (R. Alšauskas), 2 paukščiai, Šventojoje, Palangos sav. – vienas prie molo, kitas uostelyje (V. ir V. Laukžemiai).

RUDAGURKLIS KALVIUKAS (*Anthus cervinus*)

2022-09-10 vienas pakilo ir kartais sucypsėdamas skraidė rapsų lauke prie Paežerių, Anykščių r., 09-18 prie Baltosios Vokės, Šalčininkų r., intensyviai migruojant miškiniams ir pavieniams pieviniams kalviukams, skirtingu metu girdėti ir du rudagurkliai, 09-24 bent 10 rudagurklių kalviukų su pieviniais ir miškiniais stebėti aplink Šventininkų karjerą ir

Raguotasis vieversys (Eremophila alpestris). Ventės ragas, 2022-11-23 © Vytautas Jusys

bent 2 Paluknio pievose, Trakų r., 10-08 tikriausiai 2 skirtingi paukščiai stebėti perskrendantys iš vieno lauko į kitą prie Šventininkų karjero, 1 pakilo su pieviniais kalviukais Paluknio pievose, Trakų r. (A. Šimkus), 10-19 vienas paukštis pakilo nuo ražienos laukuose netoli Anciškio k., Kėdainių r. (R. Akstinas).

KALNINĖ KIELĖ (*Motacilla cinerea*)

2022-10-07 dvi kielės ryte praskrido į pietus Vilniuje, Sapieginėje (A. Šimkus), 10-31 vienas individas prie Palangos tilto ant akmenų kartu su jūriniais bėgikais (L. ir M. Šniaukštos).

GELTONOJI KIELĖ (*Motacilla flava*)

2022-10-08 viena praskrido su baltosiomis kielėmis Šventininkų karjere, Trakų r. (A. Šimkus) [VS].

BALTOJI KIELĖ (*Motacilla alba*)

2022-11-02 vienas paukštis Šventosios pajūryje, Palangos sav. (R. Kinduris), 11-04 du paukščiai Šventojoje (E. Sukackienė), 11-27 vienas individas stebėtas Nemuno pakrantėje kiek žemiau Nemuno ir Neries santakos Kaune (S. Glemžienė) [VS].

PAPRASTOJI RAUDONUODEGĖ (*Phoenicurus phoenicurus*)

2022-10-20 du paukšteliai šokinėjo ant ūkinio pastato stogo Vilkyčiuose, Šilutės r. (M. Briedis) [VS].

DŪMINĖ RAUDONUODEGĖ (*Phoenicurus ochruros*)

2022-11-26 viena matyta gamyklos teritorijoje prie Guopstų, Trakų r. (A. Šimkus).

RYTINĖ LAKŠTINGALA (*Luscinia luscinia*)

2022-11-23 vienas individas stebėtas pakanalėje netoli Maldžiūnų k., Radviliškio r. (A. Raudonius) [VS].

BALTABRUVIS NYKŠTUKAS (*Regulus ignicapilla*)

2022-11-09 vienas individas tarp paprastųjų nykštukų Kopgalyje (S. Karalius) [VS].

Pušinis kryžiasnapis (Loxia pytyopsittacus). Pervalka, Neringa, 2022-10-30 © Samanta Glemžienė

Pilkoji starta (Emberiza calandra). Akmenynai, Kalvarijos sav., 2022-11-25 © Irmantas Šalaševičius

SODINĖ DEVYNBALSĖ (*Sylvia borin*)

2022-10-23 sugauta voratinkline gaudykle Pumpėnų k., Pasvalio r. (B. Jareckas) [VS].

PILKOJI DEVYNBALSĖ (*Sylvia curruca*)

2022-10-01 viena devynbalsė matyta prie Juodkrantės pajūrio kopų augančiose pušyse (A. Šimkus), 10-03 sugauta Ventės rage (V. Jusys), 10-09 matyta tarp daugiabučių namų augančiuose beržuose Vilniuje, Antakalnyje (A. Šimkus) [VS].

SIBIRINĖ PILKOJI PEČIALINDA (*Phylloscopus collybita tristis*)

2022-09-21 sugauta Ventės rage (V. Jusys), 11-25 Kopgalio krūmynuose stebėtas 1 paukštis (S. Karalius).

GELTONBRUVĖ PEČIALINDA (*Phylloscopus inornatus*)

2022-09-18 sugauta Ventės rage (L. Karnilavičiūtė), 09-28 du paukščiai žieduoti Ventės rage (A. Petraška, V. Eigirdas), 10-02 stebėta su migruojančių zylių ir nykštukų būreliu Juodkrantės kormoranų kolonijoje (A. Šimkus), 10-30 sugauta Ventės rage (V. Jusys).

NYKŠTUKINĖ PEČIALINDA (*Phylloscopus proregulus*)

2022-11-18 sugauta Ventės rage (V. Eigirdas).

RUDOJI PEČIALINDA (*Phylloscopus fuscatus*)

2022-10-10 vienas paukštis žieduotas šalia Juodkrantės (J. Zarankaitė) [15].

ŽALIOJI PEČIALINDA (*Phylloscopus sibilatrix*)

2022-09-17 viena matyta Sapieginės miške Vilniuje (A. Šimkus) [VS].

MARGASPARNĖ MUSINUKĖ (*Ficedula hypoleuca*)

2022-10-01 sugauta Ventės rage (V. Jusys) [VS].

JUODOJI VARNA (*Corvus corone*)

2022-11-25 du paukščiai vienas šalia kito Kopgalio pajūryje (S. Karalius).

PUŠINIS KRYŽIASNAPIS (*Loxia pytyopsittacus*)

2022-10-29 bent 1 paukščio balsas įrašytas ir identifikuotas pagal įrašą Nidoje, ant Parnidžio kopos. Į šiaurę skrendančiame būrelyje buvo 5 kryžiasnapiai, tikėtina, kad visi pušiniai (A. Šimkus), 10-30 penki individai būrelyje stebėti Pervalkoje (S. Glemžienė), Nidoje įrašytas ir iš įrašo identifikuotas virš Parnidžio kopos praskrendančio paukščio balsas (A. Šimkus), 11-03 trys paukščiai (2 patinai ir 1 patelė) stebėti ir girdėti ant Vecekrugo kopos (A. Raudonius), 11-13 du paukščiai skraidė Ventės rage, girdėtas balsas (V. Eigirdas), 11-15 šešių paukščių būrelis (4 ad patinai ir 2 ad patelės) maitinosi žemaūgėse kopų pušyse Kopgalyje (S. Karalius).

GELTONSNAPIS ČIVYLIS (*Linaria flavirostris*)

2022-10-04 keturių paukščių būrelis Kopgalyje (S. Karalius), 10-28 dvylikos paukščių būrelis skraidė ir maitinosi Elektrėnų marių pakrantėje (R. Akstinas), 10-29 vienas paukštis praskrido prie Parnidžio kopos ir 11 stebėti Nidos oro uoste (A. Šimkus), 11-03 du paukščiai paplūdimyje ties Šventosios žiotimis (M. Karlonas), 11-05 bent 1 praskrendančio paukščio balsas girdėtas laukuose prie Daniliškių, Vilniaus m. sav. (A. Šimkus), 11-09 penkių paukščių būrelis praskrido į pietus Kopgalyje (S. Karalius), 11-13 keturiolika paukščių skraidė laukuose prie Daniliškių, Vilniaus m. sav., 1 stebėtas šalia Senųjų Trakų, Trakų r. (A. Šimkus), 11-23 apie 80–90 paukščių būrys stebėtas tarp Spilgių ir Deglėnų, Pakruojo ir Pasvalio r. riba (A. Raudonius), 11-26 devyniolika čivylių maitinosi pakelės žolėse tarp Daniliškių ir Guobų, Vilniaus m. sav. Ten pat būrelis matytas prieš dvi savaites (A. Šimkus).

MAŽASIS ČIMČIAKAS (*Acanthis cabaret*)

2022-09-24 du paukščiai (patinas ir patelė) sugauti Ventės rage (V. Jusys), 10-05 paprastųjų čimčiakų būrelyje Kopgalyje stebėti du individai, 10-06 vienas paukštis čimčiakų būryje Kopgalyje (S. Karalius), 10-24 ir 30 pavieniai sugauti Ventės rage (V. Jusys).

PENTINUOTOJI STARTA (*Calcarius lapponicus*)

2022-09-04 girdėta praskrendanti laukuose prie Liaudiškių, Radviliškio r. (A. Šimkus).

PILKOJI STARTA (*Emberiza calandra*)

2022-11-25 net 13 paukščių būrys stebėtas Kalvarijos sav. Akmenynų k. (I. Šalaševičius).

Lietuvos ornitofaunistinės komisijos (LOFK) pakeitimai

Klimatui šiltėjant, kai kurios anksčiau Lietuvoje buvusios labai retos rūšys dabar plečia savo arealą ir jų stebėjimai pastarąjį dešimtmetį labai padažnėjo ar net registruojami reguliarūs perėjimo atvejai. Lietuvos ornitofaunistinė komisija LOFK, aptarusi besikeičiančią situaciją, nutaria iš LOFK tvirtinamų išbraukti šias rūšis: europinę juodagalvę kiauliukę (*Saxicola rubicolla*), kalninę kielę (*Motacilla cinerea*) ir rudagurklį kalviuką (*Anthus cervinus*). Prie šių rūšių LOFK Lietuvos paukščių sąraše žymeklis LOFK bus pakeistas įrašu „visi stebėjimai“. Jau visą dešimtmetį labai retai mūsų pajūryje matomą sibirinę gagą (*Polysticta stelleri*) Lietuvos ornitofaunistinė komisija įtraukia į LOFK tvirtinamų sąrašą.

Komisija sveikina naują LOFK narį Augustą Šimkų, kuris, nors dar labai jaunas, bet jau sukaupęs didelę paukščių stebėjimo patirtį, Lietuvoje suradęs ne vieną labai retą sparnuočių rūšį, tad jo patirtis prisidės prie kokybiškesnio LOFK darbo.

LOFK informacija

Rudagurklis kalviukas (Anthus cervinus). Paluknio pieva, Trakų r., 2022-09-24 © Augustas Šimkus

Europinė juodagalvė kiauliukė (Saxicola rubicola). Šventoji, 2022-10-15 © Vaidotas Laukžemis

Kalninė kielė (Motacilla cinerea). Verkiai, Vilnius, 2021-06-27 © Titas Balčiūnas

Sibirinė gaga (Polysticta stelleri). Baltijos jūra ties Palanga, 2008-01-12 © Saulius Karalius

NAUJOS IR LABAI RETOS PAUKŠČIŲ RŪŠYS, APTIKTOS 2022 m. RUDENĮ VAKARŲ PALEARKTIKOJE

Pagal *www.tarsiger.com, www.birdlife.lt, www.latvijasputni.lv* parengė Vytautas JUSYS

Lietuvos ornitofaunistinė komisija (LOFK) pateikiamų stebėjimų papildomai nekomentuoja, nes neaiškus jų statusas (ar nacionalinės ornitofaunistinės komisijos patvirtino, ar ne). Be to, skelbiama informacija ne visada leidžia tinkamai įvertinti konkretų atvejį. LOFK nori atkreipti dėmesį, kad kai kurie pateikiami faktai gali būti siejami su iš nelaisvės ištrūkusiais paukščiais ar kitais laukinėms populiacijoms nebūdingais atvejais. Dėl to ši medžiaga turi būti vertinama tik kaip atskirų, retai aptinkamų paukščių rūšių registracijų kaimyninėse šalyse suvestinė, tačiau svarbi, norint tinkamai interpretuoti retų paukščių rūšių stebėjimų mūsų šalyje rezultatus.

2022-09-02 Islandijoje – **geltonasis garnys** (***Ardeola ralloides***) [2];
2022-09-03 Vokietijoje – **smailiauodegis bėgikas** (***Calidris acuminata***) [3];
2022-09-04 Islandijoje – **sibirinis pilkasis tulikas** (***Heteroscelus brevipes***) [1], VP [6];
2022-09-05 Čekijoje – **juodasparnė kregždūnė** (***Glareola nordmanni***) [2];
2022-09-08 Olandijoje – **Eleonoros sakalas** (***Falco eleonorae***) [3];
2022-09-14 Baltarusijoje – **plokščiasnapis plaukikas** (***Phalaropus fulicarius***) [3]; Danijoje – **geltonsnapė audronaša** (***Calonectris diomedea***) [1];
2022-09-15 Tunise – **baltapilvis gandras** (***Ciconia abdimii***) [1], VP [1];
2022-09-16 Slovakijoje – **paprastasis flamingas** (***Phoenicopterus roseus***) [1], Kipre – **amurinis sakalas** (***Falco amurensis***) [3];
2022-09-18 Slovakijoje – **Rišaro kalviukas** (***Anthus richardi***) [1];
2022-09-23 Norvegijoje – **dvidryžė pečialinda** (***Phylloscopus plumbeitarsus***) [2];
2022-09-25 Latvijoje ir Estijoje – **storasnapė pečialinda** (***Phylloscopus schwarzi***) [2];
2022-09-27 Lenkijoje – **geltonoji kielė** (***Motacilla flava tschutschensis***) [1];
2022-09-27 Kipre – **kuoduotasis vapsvaėdis** (***Pernis ptilorhynchus***) [3];
2022-09-30 Suomijoje – **baltoji kielė** (***Motocilla alba personata***) [1];
2022-10-01 Portugalijoje – **mažoji tošinukė** (***Iduna caligata***) [3], Norvegijoje – **dvidryžė pečialinda** (***Phylloscopus plumbeitarsus***) [3], Slovėnijoje – **ilgauodegis plėšikas** (***Stercorarius longicaudus***) [3];
2022-10-02 Norvegijoje – **mažasis trumpasnapis strazdas** (***Catharus minimus***) [3];
2022-10-03 Prancūzijoje – **tundrinis kalviukas** (***Anthus gustavi***) [3];
2022-10-05 Suomijoje – **mažasis kormoranas** (***Microcarbo pygmeus***) [2], Prancūzijoje – **šiaurinis spalvingasis trupialas** (***Icterus galbula***) [1];
2022-10-06 Prancūzijoje – **javinė lingė** (***Circus cyaneus hudsonius***) [1];
2022-10-07 Didžiojoje Britanijoje – **nykštukinis baublys** (***Ixobrychus exilis***) [1], VP [12], Farerų salose – **geltonasis krūminukas** (***Dendroica petechia***) [1], VP [28], Lenkijoje – **rudagalvė starta** (***Emberiza bruniceps***) [1];
2022-10-08 Prancūzijoje – **paprastasis sutemų lėlys** (***Chordeiles minor***) [2], Airijoje – **alksninis empidonaksas** (***Empidonax alnorum***) [1], VP [6], Svalbarde – **juodagurklis strazdas** (***Turdus atrogularis***) [1];
2022-10-09 Vokietijoje – **geltonoji kielė** (***Motacilla flava tschutschensis***) [1];
2022-10-12 Latvijoje – **sibirinė nuodėgulė** (***Melanitta stejnegeri***) [2 ir 3], Olandijoje – **geltonsnapė amerikinė gegutė** (***Coccyzus americanus***) [1], Islandijoje – **raudonvainikis nykštukas** (***Regulus calendula***) [3], VP [6];
2022-10-13 Suomijoje – **mažasis kormoranas** (***Microcarbo pygmeus***) [3], Švedijoje – **pilkasis junkas** (***Junco hyemalis***) [2], Italijoje – **smailiauodegis bėgikas** (***Calidris acuminata***) [1];
2022-10-18 Olandijoje – **ryžinis trupialas** (***Dolichonyx oryzivorus***) [1];
2022-10-19 Švedijoje – **žvirbliastartė giesmininkė** (***Melospiza melodia***) [2], VP [18];
2022-10-20 Prancūzijoje – **žilagalvė starta** (***Emberiza spodocephala***) [2];
2022-10-21 Olandijoje – **geltonbruvė starta** (***Emberiza chrysophrys***) [2], VP [14];
2022-10-22 Azoruose – **mažoji musinukė** (***Ficedula parva***) [3];
2022-10-24 Vengrijoje – **kanadinė gervė** (***Grus canadesnis***) [1] ir **armėninis kiras** (***Larus armenicus***) [1];
2022-10-26 Olandijoje – **baltasturplis čiurlys** (***Apus caffer***) [1];
2022-10-28 Prancūzijoje – **miškinė amerikinė kregždė** (***Tachycineta bicolor***) [1], VP [11], Vokietijoje – **kanadinis bukutis** (***Sitta canadensis***) [1], VP [3], Norvegijoje – **paprastoji geltongurklė** (***Geothlypis trichas***) [1];
2022-10-29 Italijoje – **raudonakis vireonas** (***Vireo olivaceus***) [2], Šveicarijoje – **paprastoji geltongurklė** (***Geothlypis trichas***) [1];
2022-11-01 Lietuvoje – **dykuminis kūltupys** (***Oenanthe deserti***) [1];
2022-11-03 Liuksemburge – **mėlynuodegė** (***Tarsiger cyanurus***) [1];
2022-11-05 Vokietijoje – **šviesioji tošinukė** (***Hippolais opaca***) [1];
2022-11-06 Žaliojo Kyšulio salose – **margasis tulikas** (***Tringa melanoleuca***) [3];
2022-11-07 Ispanijoje – **amerikinis dumblius** (***Limnodromus griseus***) [3];
2022-11-19 Slovėnijoje – **sibirinė raudongurklė** (***Luscinia calliope***) [1];
2022-11-21 Baltarusijoje – **didysis poliarinis kiras** (***Larus hyperboreus***) [2];
2022-11-22 Islandijoje – **Tolimųjų Rytų kiras** (***Larus schistisagus***) [1];
2022-11-25 Prancūzijoje – **kanadinė gervė** (***Grus canadesnis***) [2];
2022-11-26 Graikijoje – **alka** (***Alca torda***) [1], Italijoje – **rudakaklis kūdrinis garnys** (***Ardeola bacchus***) [1];
2022-11-29 Izraelyje – **afrikinė griežlė** (***Crecopsis egregia***) [2], VP [17].
2022-11-30 Olandijoje – **sibirinis dirvinis strazdas** (***Zoothera sibirica***) [3].

---

[3] – kelinta rūšies registracija šalyje ar [VP] Vakarų Palearktikoje.

PAUKŠČIŲ ŽIEDAVIMAS VENTĖS RAGE 2022 M. RUDENĮ

Vytautas JUSYS, Vytautas EIGIRDAS

2022 m. rudenį Ventės rago ornitologinės stoties žieduotojai ir jų talkininkai sužiedavo 91 rūšies 65 448 paukščius (rugsėjį sužieduoti 68 rūšių 24 000 paukščių, spalį – 50 rūšių 40 491 paukštis, o lapkritį – 43 rūšių 957 paukščiai). Daugiausia per rudenį sužieduota mėlynųjų zylių (28 372), didžiųjų zylių (21 203), šelmeninių kregždžių (3 197) (1 lentelė).

Ventės rage paukščiai šią vasarą daugiausia buvo gaudomi šešiomis stacionariomis gaudyklėmis: keturios zigzaginės gaudyklės (zigzaginės gaudyklės Nr. 1 ir Nr. 3 nuimtos lapkričio 7 d., Nr. 5 – lapkričio 8 d., Nr. 2 – lapkričio 14 d.), mažoji gaudyklė (nuimta lapkričio 8 d.) ir didžioji gaudyklė (nuimta lapkričio 14 d.). Taip pat dalis paukščių sugauti voratinklinėmis gaudyklėmis.

Iš retesnių ar retai žieduotojams patenkančių paukščių sugauti ir sužieduoti 7 mažieji čimčiakai (*Acanthis cabaret*) – rugsėjo 24 d. – spalio 30 d. (V. Jusys, V. Eigirdas), 4 geltonbruvės pečialindos (*Phylloscopus inornatus*) – rugsėjo 18 d. (L. Karnilavičiūtė), spalio 28 d. – 2 (A. Petraška, V. Eigirdas), spalio 30 d. (V. Jusys), nykštukinė pečialinda (*Phylloscopus proregulus*) – lapkričio 18 d. (V. Eigirdas), *Aegithalos caudatus europaeus* porūšio ilgauodegė zylė – spalio 13 d. (V. Eigirdas), uolinis kalviukas (*Anthus petrosus*) – spalio 4 d. (V. Eigirdas), paprastoji berniklė (*Branta bernicla*) – lapkričio 26 d. (V. Jusys), raiboji pelėda (*Surnia ulula*) – lapkričio 30 d. (V. Eigirdas), griežlė (*Crex crex*) – rugsėjo 22 d. (A. Petraška), paprastasis purplelis (*Streptopelia turtur*) – rugsėjo 1 d. (V. Eigirdas),

2022 m. rudenį Ventės rago ornitologinėje stotyje sužieduoti paukščiai

Eil. Nr.	Rūšis	Sužieduota
1.	Mėlynoji zylė (*Cyanistes caeruleus*)	28 372
2.	Didžioji zylė (*Parus major*)	21 203
3.	Šelmeninė kregždė (*Hirundo rustica*)	3 197
4.	Liepsnelė (*Erithacus rubecula*)	2 920
5.	Paprastasis nykštukas (*Regulus regulus*)	1 527
6.	Karietaitė (*Troglodytes troglodytes*)	1 243
7.	Juodoji zylė (*Periparus ater*)	1 136
8.	Alksninukas (*Spinus spinus*)	989
9.	Urvinė kregždė (*Riparia riparia*)	574
10.	Pilkoji pečialinda (*Phylloscopus collybita*)	480
11.	Ilgauodegė zylė (*Aegithalos caudatus*)	409
12.	Juodasis strazdas (*Turdus merula*)	360
13.	Paprastasis kikilis (*Fringilla coelebs*)	323
14.	Paprastasis varnėnas (*Sturnus vulgaris*))	313
15.	Juodagalvė devynbalsė (*Sylvia atricapilla*)	283
16.	Ankstyvoji pečialinda (*Phylloscopus trochilus*)	263
17.	Žaliukė (*Chloris chloris*)	249
18.	Strazdas giesmininkas (*Turdus philomelos*)	210
19.	Baltabruvis nykštukas (*Regulus ignicapilla*)	194
20.	Paprastasis erškėtžvirblis (*Prunella modularis*)	131
21–91.	Kitos rūšys	1 072
	Iš viso: 91 rūšis	65 448

Pirmasis 2022 m. miškinis kalviukas (Anthus trivialis) Ventės rage sužieduotas rugsėjo 20 d.
© Vytautas Jusys

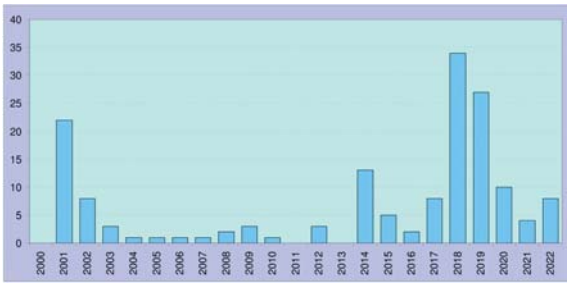

2000–2002 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 157 miškinius kalviukus (Anthus trivialis). Vidutiniškai per metus – 23 šios rūšies paukščiai

Pirmoji 2022 m. ūsuotoji zylė (Panurus biarmicus) Ventės rage sužieduota rugsėjo 23 d.
© Vytautas Jusys

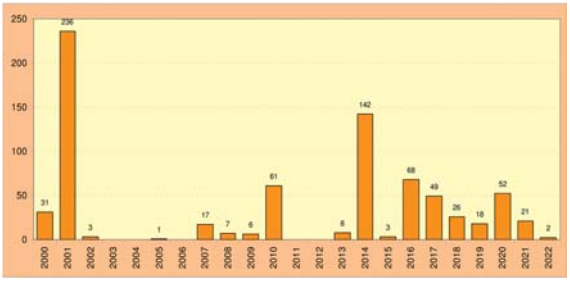

2000–2002 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 751 ūsuotąją zylę (Panurus biarmicus). Vidutiniškai per metus – 33 šios rūšies paukščiai

Pirmasis 2022 m. amalinis strazdas (Turdus viscivorus) Ventės rage sužieduotas lapkričio 22 d.
© Vytautas Jusys

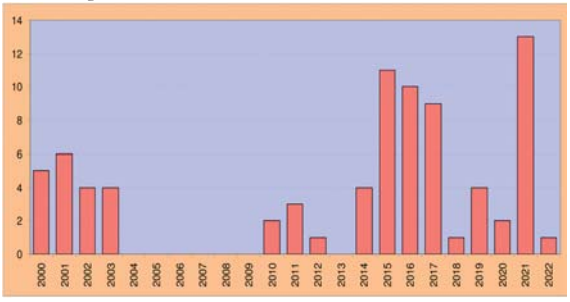

2000–2002 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 80 amalinių strazdų (Turdus viscivorus). Vidutiniškai per metus – 3–4 šios rūšies paukščiai

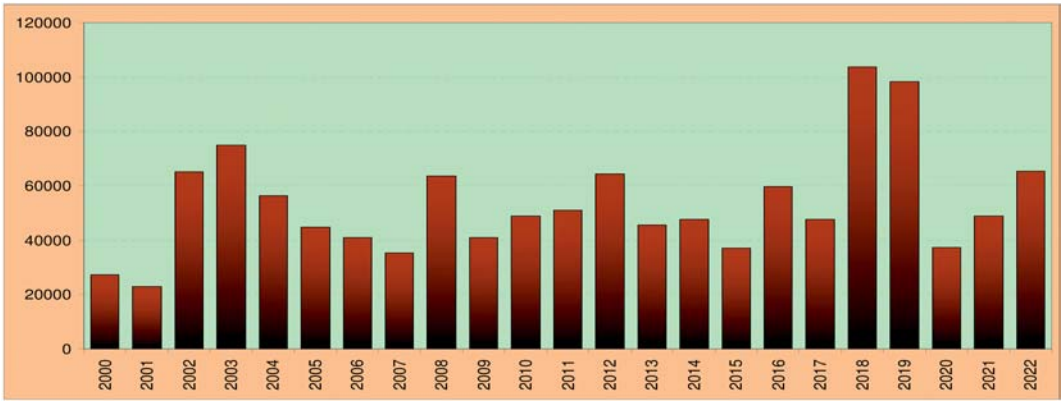

2000–2022 m. rudeniais VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 1 227 282 paukščius

Paprastasis purplelis (Streptopelia turtur). Ventės ragas, 2022-09-01 © Vytautas Eigirdas

Griežlė (Crex crex).
Ventės ragas, 2022-09-22 © Antanas Petraška

Lututė (Aegolius funereus).
Ventės ragas, 2022-11-07 © Vytautas Jusys

pilkoji meleta (*Picus canus*) – rugsėjo 23 d. (A. Petraška), sibirinė pilkoji pečialinda (*Phylloscopus collybita tristis*) – rugsėjo 21 d. (V. Jusys).

2022 m. rudenį sugauta 150 paukščių, žieduotų ne Ventės rage: 32 paukščiai buvo žieduoti latviškais RIGA žiedais (20 mėlynųjų zylių, 10 didžiųjų zylių, baltabruvis nykštukas ir ilgauodegė zylė), 29 – estiškais MATSALU (18 mėlynųjų zylių, 10 didžiųjų zylių ir šiaurinė pilkoji zylė), 25 – belgiškais BRUSSELS (22 mėlynosios zylės, 2 didžiosios zylės ir alksninukas), 12 – olandiškais ARNHEM (9 mėlynosios zylės ir 3 didžiosios zylės), 9 – lietuviškais KAUNAS (5 didžiosios zylės, 2 mėlynosios zylės, juodoji zylė ir juodagalvė devynbalsė), 9 – rusiškais MOSKVA (6 mėlynosios zylės ir 3 didžiosios zylės), 8 – vokiškais HIDDENSEE (5 mėlynosios zylės ir 3 didžiosios zylės), 8 – lenkiškais GDANSK (5 didžiosios zylės ir 3 mėlynosios zylės), 5 – čekiškais PRAHA (mėlynosios zylės), 4 – prancūziškais PARIS (mėlynosios zylės), 3 – vokiškais HELGOLAND (mėlynosios zylės), 3 – suomiškais HELSINKI (2 paprastieji erškėtžvirbliai ir mėlynoji zylė) ir po 1 – rusišku PETERSBURG (mėly-

Raiboji pelėda (Surnia ulula). Pasvalio r., 2022-11-30 © Vytautas Eigirdas

Nykštukinė pečialinda (Phylloscopus proregulus). Ventės ragas, 2022-11-18 © Vytautas Eigirdas

noji zylė), ispanišku BARSELONA (alksninukas) ir norvegišku STAVANGER (alksninukas).

2000–2022 m. rudeniais Ventės rago paukščių žieduotojai sužiedavo 1 227 282 paukščius. Daugiausia rudenį sužieduota 2018 m. (103 811 paukščių), 2019 m. (98 286) ir 2003 m. (74 834). Mažiausiai 2001 m. (22 875), 2000 m. (27 203) ir 2007 m. (35 257). Vidutiniškai 2000–2022 m. laikotarpiu kiekvieną rudenį sužiedavome po 53 360 paukščių.

2022 m. rudenį paukščius žiedavo Ventės rago ornitologinės stoties darbuotojai ir žieduotojai talkininkai: Vytautas Jusys, Vytautas Eigirdas, Kristina Jusienė, Antanas Petraška, Saulius Valiūnas, Liepa Karnilavičiūtė, Tomas Brückman, Gintaras Varnas, Sacha Rösner, Paulius Vavilovas, Fausta Adomaitytė, Austėja Jusytė, Tadas Gružinskas ir Mindaugas Kavaliauskas.

Informaciją apie kiekvieną dieną Ventės rago ornitologinėje stotyje sužieduotus paukščius galite rasti interneto svetainėje *www.trektellen.org/site/totals/1581/2022*. Dabar čia paukščių pavadinimai rašomi ir lietuvių kalba.

BIRD RINGING AT VENTĖS RAGAS ORNITHOLOGICAL STATION, AUTUMN 2022

Vytautas JUSYS, Vytautas EIGIRDAS

Summary. *65,448 birds of 91 species were ringed at Ventės Ragas Ornithological Station in autumn 2022. The most numerous were Blue Tits (28,372), Great Tits (21,203), Barn Swallows (3,197), European Robins (2,920) and Goldcrests (1,527).*

The following rare birds were ringed: four Yellow-browed Warblers, one Pallas's Leaf Warbler and one Siberian Chiffchaff. 150 birds were caught that had been ringed elsewhere: 32 in Latvia, 29 in Estonia, 25 in Belgium, 12 in the Netherlands, 11 in Germany, 10 in Russia, nine in Lithuania, eight in Poland, five in the Czech Republic, four in France, three in Finland and singles in Spain and Norway.

Selemonas Paltanavičius. PAUKŠČIAI MŪSŲ LESYKLOJE

Alma littera, 2022. 17×24 cm, kieti viršeliai, 104 p.

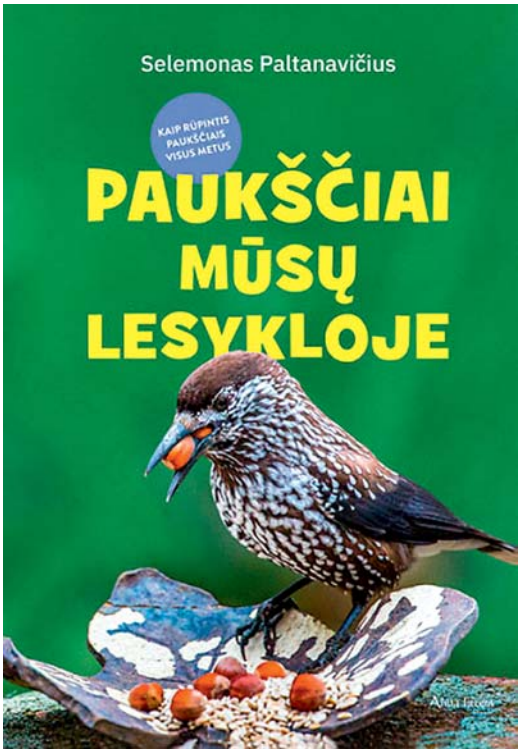

Paukščių pasaulis nyksta. Mes tai pastebime, ornitologai tai patvirtina. Ypač didelės sparnuočių netektys kliuvo paskutiniam šimtmečiui, ir jas galime sieti su mums, žmonėms, priimtinomis naujovėmis. Mūsų populiacijos augimas, natūralių gamtos plotų mažėjimas, ne paukščių labui kuriamos technologijos privedė prie taško, kur sustojus dera apsižvalgyti ir paklausti savęs: ar mes dar norime gyventi pasaulyje, kuriame gyvena, skraido, čiulba paukščiai?

Atsakymas paprastas pasakyti, bet nelengvas įgyvendinti: paukščius turime saugoti. Visomis išgalėmis, kiekvienas darydamas mažus, bet labai svarbius darbus. Apie tai – ši knyga.

„Paukščiai mūsų lesykloje“:

- skatina pažinti paukščius ir suprasti jiems kylančias grėsmes;
- supažindina su lesyklomis ir tinkamu lesalu;
- pristato apie 50 lesyklose besilankančių paukščių rūšių;
- paaiškina, kada lesinti prasminga, o kada žalinga;
- skatina atsakingą ir tausojantį požiūrį į paukščius ir gamtą.

© *Saulius Karalius*

Pirmametis laplandinis griciukas muša skrydžio rekordus

Pagal *BirdLife International* parengė Saulius KARALIUS

Laplandinio griciuko jauniklis sumušė rūšies skrydžio be nusileidimo rekordą. Penkių mėnesių amžiaus paukštis, iš Aliaskos pakilęs spalio 13 d. ir spalio 24 d. nusileidęs Ansonso įlankoje šiaurės rytų Tasmanijoje, per 11 parų nenusileisdamas sukorė stulbinantį 13 560 km atstumą. Griciuko skrydžio kelias driekėsi per skaitlingas Okeanijos salas, įskaitant Vanuatu ir Naująją Kaledoniją, kur, atrodytų, galėjo pailsėti, pasimaitinti ir atgauti jėgas, užuot skridęs tiesiai į Tasmaniją. Šis nuostabus paukštis lengvai viršijo patino kodiniu pavadinimu 4RRBW 2020 m. pasiekimą, kai iš Aliaskos į Naująją Zelandiją jis nuskrido 12852 km, ir sumušė 2021 m. to paties maršruto rekordą, lygų 13050 km. Tai pirmas kartas, kai geolokatoriumi žymėtas paukštis nuskrido kelią Aliaska–Tasmanija. Žiemos šiauriniame pusrutulyje metu šiose platumose rūšis aptinkama reguliariai, todėl manoma, kad tokios kasmetinės kelionės būdingos daugeliui rūšies atstovų.

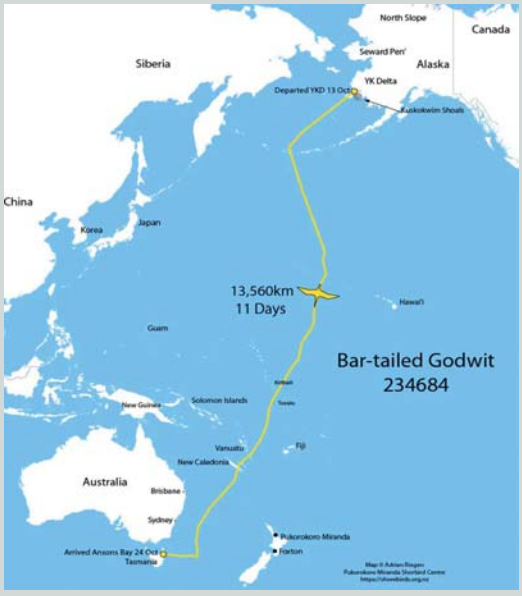

Laplandiniai griciukai (*Limosa lapponica*) migracijų metu nereti Lietuvos pajūryje, kur dažniausiai rugsėjį jaunus paukščius galima aptikti paplūdimio zonoje. Jie savo ilgais snapais bado pliažo smėlį ir traukia giliai smėlio sluoksnyje tūnančius vėžiagyvius. Stebėtini įgūdžiai! Per pavasarinę migraciją suaugusių paukščių mūsų krašte pasitaiko rečiau.

Paslaptingoji Spikso papūga

Pagal *BirdLife International* parengė
Saulius KARALIUS

1995 m. aplinkosaugininkai ir mokslininkai sutelkė didžiules pajėgas, kad nuo pražūties išgelbėtų vieną rečiausių pasaulio sparnuočių – Spikso papūgą (*Cyanopsitta spixii*). Nuo to laiko, kai ornitologai pirmą kartą aprašė rūšį XIX a. pr., gamtoje Spikso papūga buvo matoma itin retai ir visą laiką buvo apgaubta paslapties skraiste, tuo labai viliodama papūgų mėgėjus ir, žinoma, brakonierius. Nenuostabu, kad iki 1995 m. šalia dulkėto šiaurės rytų Brazilijos miestelio gyvas gamtoje buvo išlikęs vienintelis paukštis.

Pagal paukščiui šeriantis gautos plunksnos DNR Jungtinės Karalystės mokslininkai nustatė, kad gamtoje išlikęs paukštis buvo patinas. Tuo metu pasaulio privačiose kolekcijose ir zoologijos soduose buvo likę per 30 paukščių, todėl nutarta į patino gyvenamą vietą paleisti patelę tikintis, kad paukščiai susiporuos ir duos palikuonių. Patelė buvo paleista į patino gyvenamą aplinką, kur ji greitai prisitaikė prie laukinių sąlygų misdama gamtiniais pašarais ir išvengdama vietinio sakalo atakų. Ji sustiprėjo ir nuskrisdavo nuo paleidimo vietos vis toliau ir toliau, kol prabėgus kiek daugiau nei 2 mėnesiams sėkmingai susiporavo su laukiniu patinu. Deja, vos po dviejų savaičių ji mįslingai dingo. Po kelerių metų vietinis gyventojas teigė, kad negyvą šios rūšies paukštį rado po elektros linija. Jeigu tai tiesa, vadinasi, paukštį ištiko didelė nesėkmė, nes anksčiau apie tokius atvejus nebuvo žinoma. Neatmetama versija, kad dar gana jaukų paukštį sugavo brakonieriai. Apie Spikso papūgas žinoma daug išgalvotų ir nepatikrintų istorijų. Po kelerių metų pradingo ir patinas, tad atrodė, kad Spikso papūgų likimas jau nulemtas.

Šiuo metu aplinkosaugininkai deda visas pastangas, kad rūšies likimas įgautų šviesesnę ateitį. Birželio 11 d. nuo Spikso papūgos patelės paleidimo į laisvę prabėgus veik ketvirčiui amžiaus, į laisvę žadama paleisti aštuonis rūšies individus. Dar dvylika paukščių atgaus laisvę baigiantis metams, o per ateinančius metus jų skaičių gamtoje numatoma dar padidinti. Jeigu viskas vyks sklandžiai, tokiu būdu tikimasi atkurti natūralią paukščių populiaciją jų buvusiose gyvenamose vietose.

Kritiškai nykstančiai stepinei pempei (*Vanellus gregarius*) numatoma šviesenė ateitis

Pagal *BirdLife International* parengė
Saulius KARALIUS

Migracijų metu Talimardžono rezervate Uzbekijoje prieglobstį randa net 26 % pasaulinės stepinės pempės populiacijos.

Jau daugelį metų Uzbekijos *BirdLife* padalinys UzSPB deda dideles pastangas, kad išsaugotų Talimardžono rezervatą kaip paukščiams ir bioįvairovei svarbią teritoriją (IBA), esančią šalies pietryčiuose, ir jame apsaugotų šią itin retą sparnuočių rūšį.

Uzbekija nuo seno garsėja svetingumu ir pagarba svečiui. Uzbekijos *BirdLife* padaliniui UzSPB tokia VIP viešnia Talimardžano rezervato Kaškadarjos srityje yra globaliai nykstanti stepinė pempė.

Per dvejus metus trunkantį projektą UzSPB Talimardžono rezervate pirmą kartą išbandė ir išvystė stepinės pempės migracijos monitoringo programą, kurio tikslas, remiant kompanijai *Svarowski Optik KG* ir *BirdLife* Rūšių nykimo prevencijos programai, per daugybę metų išsaugoti ir atkurti globaliai nykstančios stepinės pempės populiaciją. Vykdomos kasdienės pempių apskaitos Talimardžono rezervato pakrantės zonoje ir jo rytinėje dalyje, kur kiekviena jų driekiasi nuo 33 iki 55 km. Šių apskaitų metu renkami duomenys apie rūšies skaitlingumą, paplitimą ir kylančias grėsmes migracijų kelio poilsio vietose. 2020–2021 m. rudenį, per patį rūšies migracijos piką, projekto komanda rezervate užregistravo daugiau nei 4200 stepinių pempių, tai sudaro apie 26 % pasaulinės rūšies populiacijos. Tokiu būdu Talimardžono rezervatas tampa svarbiausia rūšies poilsio vieta visoje Centrinėje Azijoje ir viena iš svarbiausių rūšies paplitimo areale. Tuo pat metu tyrimai atskleidė, kad palei rezervato pakrantę ganosi tūkstančiai avių ir ožkų, pempių pamėgtose vietose nekontroliuojamai nugraužiančių augmeniją. Taigi, trikdžiai dėl nekontroliuojamai besiganančių gyvulių, buveinių nykimas ir paukščių telkimosi vietose palikti žvejų tinklai yra tie veiksniai, kurie kelia grėsmę pempių išlikimui Talimardžono rezervate. Vykdant 2020–2021 m. stepinių pempių monitoringo programą gauti faktai ir buveinių

būklės įvertinimas aiškiai parodė, kad būtina imtis neatidėliotinų gamtosauginių priemonių, kad rūšis Talimardžono rezervate būtų išsaugota. Šiuo pagrindu bus parengtas stepinės pempės išsaugojimo planas, kuris padės sumažinti trikdymus rūšies telkimosi vietose, pagerinti paukščių poilsio ir maitinimosi sąlygas rezervato pakrantės zonoje, padės geriau kontroliuoti gyvulių ganiavą ir suteiks visuomenei žinių apie rūšies apsaugą. 2021 m. gruodį Talimardžono rezervate buvo paskelbta nauja 4142 ha ploto stepinių pempių apsaugos teritorija. Dėl nuoseklaus *BirdLife* partnerio UzSPB darbo šiuo metu stepinių pempių ateitis darosi šiek tiek šviesesnė.

© Vytautas Jusys

Vėlyva paprastųjų medšarkių vada

Vytautas JUSYS

2022 m. rugpjūčio 21 d. Ventės rage į zigzaginę gaudyklę įkliuvo 4 paprastosios medšarkės: patinas (žieduotas jau anksčiau), patelė ir du neseniai (prieš 4–5 dienas) lizdą palikę jaunikliai. Matyt, jų lizdas buvo netoli paukščių gaudyklės – kitą dieną sugautas dar vienas jauniklis ir suaugę paukščiai nerimavo netoliese. Apskaičiavus paaiškėjo, kad pirmasis šių medšarkių kiaušinis į lizdą turėjo būti padėtas liepos 15–16 d. Nerimaujanti patelė ir likęs vienas jauniklis prie gaudyklės stebėtas ir rugsėjo 5 d. Rugsėjo 7 d. paprastosios medšarklės jau buvo išskridusios.

Paprastosios medšarkės dažniausiai deda 5–6 kiaušinius. Lietuvos sąlygomis kiaušiniai dedami gegužės pabaigoje – birželio pirmoje pusėje. Sunaikintų dėčių paukščiai krauna naują lizdą ir deda kiaušinius dar kartą. Anksčiausiai pirmas padėtas kiaušinis rastas gegužės 21 d., vėliausiai – liepos 9 d. (P. Kurlavičius, A. Aleknonis, S. Paltanavičius). Patelė perėti pradeda sudėjusi priešpaskutinį kiaušinį ir peri 14–16 dienų. Jaunikliai lizde išbūna iki 18 dienų ir jau sugeba skraidyti. O pabaidyti iš lizdo išlekia būdami ir 10–11 dienų amžiaus.

Vėlyva keršulių vada

Rimvydas JUŠKAITIS

Nuo pat 2022 m. pavasario į vos už 10 m nuo gyvenamojo namo augančią sidabrinę eglę dažnai atskrisdavo keršuliai. Kalbėjome, kad keršuliai tikriausiai norėtų perėti šioje eglėje, bet pro šalį nuolat vaikšto žmonės, su vejapjove ar traktoriuku pjaunama žolė. Rugsėjo 12 d. į eglę vėl atskrido keršulis, ir pasigirdo balsai, panašūs į paukščių jauniklių. Priėjus prie eglės arčiau, keršulis nuskrido, bet ant šakos liko tupėti du jau užaugę jaunikliai, palikę greta esantį lizdą (1 nuotrauka). Rugsėjo 13 d. rytą teko stebėti, kaip suaugęs keršulis gana ilgai iš snapo į snapą maitino vieną iš jauniklių, tupinčių ant eglės šakos. Rugsėjo 14 d. jauniklių eglėje jau nebebuvo, bet dar kelias dienas vienas iš jauniklių vis atskrisdavo į sodybą (2 nuotrauka).

Knygoje „Lietuvos fauna. Paukščiai“ rašoma, kad vėliausiai lizdas su 1–2 dienų amžiaus keršulių jaunikliais buvo aptiktas 1967 m. liepos 20 d. Kadangi keršulių jaunikliai lizde išbūna 23–28 dienas, tai „mūsų“ jaunikliai turėjo išsiristi visu mėnesiu vėliau: rugpjūčio 17–22 dienomis.

2022-08-28 Pakruojyje stebėta juodai baltai marga kuosa (Coloeus monedula) © Virginijus Jaseliunas

2022-06-18 Šiauliuose, senajame Didždvario A. ir N. Zubovų parke, stebėtas visiškai baltas baltosios kielės (Motacilla alba) jauniklis. Jis laikėsi tvarkomoje parko dalyje ir labai išsiskyrė iš aplinkos © Birutė Musneckienė

2022-10-01 Šiauliuose stebėtas suaugęs kovas (Corvus frugilegus). Dalis jo plunksnų buvo baltos spalvos © Inga Bačiulytė

2022-10-31 Ventės rage sugauta neįprasta pilkoji pečialinda (Phylloscopus collybita). Jos galva buvo marga – daug plunksnų geltonos spalvos, o ir kojos buvo ne tamsios, kaip įprastai šios rūšies pečialindų, bet labai šviesios. Ant kaktos dar turėjo kažkokį gumbą © Kristina Jusienė

Ventės rage sugauta juodoji zylė keturiomis kojomis

Vytautas JUSYS

Kasmet Ventės rage sugauname neįprastų paukščių. Retkarčiais pasitaiko neįprastos spalvos individų, pakliūva paukščių su neįprastos formos snapu, ilgesniais nei įprasta nagais, tačiau ypač retai pasitaiko genetiškai apsigimusių sparnuočių.

2022-10-07 Ventės rage sugauta juodoji zylė (*Periparus ater*) su keturiomis kojomis. Kitos dvi kojos buvo perpus mažesnės – viena su keturiais pirštais, o kita – su dviem. Ventės rage nuo ornitologinės stoties įkūrimo 1929 m. sugauta apie 3,3 mln. paukščių, tačiau paukštis keturiomis kojomis pasitaikė pirmą kartą. Tiesa, dar 2021-10-05 čia buvo sugautas paprastasis nykštukas (*Regulus regulus*), pirmametė patelė, kurios dešinė koja buvo su 5 pirštais (tiesa, penktasis pirštas su nagu buvo išaugęs pastaibio viršuje). Apie šį faktą jau buvo rašyta žurnale „Paukščiai“ Nr. 52 (2021/4), p. 44: Antanas Petraška „Sugautas penkiapirštis paprastasis nykštukas“.

Apžiūrėjus detaliau keturkoję juodąją zylę kitų pastebimų pakitimų neaptikta. Paukštis svėrė 9,1 g, suglausto sparno ilgis – 63 mm, uodegos ilgis – 48 mm, abiejų kojų pastaibio ilgiai – 16,7 mm. Taigi šie paukščio matmenys praktiškai nesiskyrė nuo kitų tos paties rūšies zylių matmenų. „Mažųjų kojų“ pastaibiai buvo 9,2 ir 14,5 mm ilgio.

2022-09-13 Ventės rage į zigzaginę gaudyklę anksti ryte įkliuvo labai šviesi liepsnelė (Erithacus rubecula). Dešinėje – įprastos spalvos paukštis © Vytautas Jusys

2022-09-21 Ventės rago nendrynuose voratinkline gaudykle sugauta labai šviesi šelmeninė kregždė (Hirundo rustica) © Vytautas Eigirdas

2022-10-09 Ventės rage į paukščių gaudyklę įkliuvo mėlynoji zylė (Cyanistes caeruleus) su neįprastos spalvos snapu. Jos antsnapis buvo rausvai baltos spalvos. Paukštis su tokiu snapu sugaunamas pirmą kartą © Antanas Petraška

2022-10-31 Alytuje skraidė ypač šviesus paprastasis suopis (Buteo buteo) © Eugenijus Biersenevas

2022-10-26 Ventės rage sugauta mėlynoji zylė (Cyanistes caeruleus), kurios snapas buvo neįprastos formos – sukryžiuotas kaip kryžiasnapio, o posnapis ypač ilgas © Vytautas Jusys

2022-10-30 Ventės rage sugauta neįprastos spalvos mėlynoji zylė (Cyanistes caeruleus), suaugusi patelė. Ji neturėjo geltonos bei žalsvos spalvos plunksnų. Dešinėje – įprastos spalvos paukštis © Vytautas Jusys

2022-11-02 Ventės rage sugauta neįprasto spalvų rašto mėlynoji zylė (Cyanistes caeruleus). Jos uodegos plunksnų galai buvo tamsūs. Plasnojamosios plunksnos taip pat buvo nebūdingos – arčiau kūno plunksnų dalis buvo šviesesnės nei įprastai, o galinė dalis – žymiai tamsesnės © Vytautas Jusys

Startsakalis (Falco columbarius). Paluknio pievos, Trakų r., 2022-10-16 © Rokas Mizeikis

Mažasis bėgikas (Calidris minuta). Šventoji, 2022-09-26 © Vida Laukžemienė

Parengta įgyvendinant projektą „Saugome Lietuvos paukščius“. Projektą finansuoja Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, skyręs 4 500 EUR metinę paramą.

Žurnalo kaina – 2,50 Eur